

Arhivske službe Hrvatske, Mađarske i Slovenije - izazovi i očekivanja digitalnog doba

Krašek, Vjera

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:522713>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-05**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
KATEDRA ZA ARHIVISTIKU I DOKUMENTALISTIKU
Ak. god. 2021./2022.

Vjera Krašek

**Arhivske službe Hrvatske, Mađarske i Slovenije - izazovi i
očekivanja digitalnog doba**

Diplomski rad

Mentor: nasl. doc. dr. sc. Vlatka Lemić

Zagreb, rujan 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Pozadina teme	3
3. Pregled strukture i rada izabраниh arhivskih službi.....	5
3.1. Arhivska služba Republike Mađarske.....	5
3.2. Arhivska služba Republike Slovenije	7
3.3. Arhivska služba Republike Hrvatske	8
3.4. Zaključak poglavlja	9
4. Nacionalni arhivi izabраниh arhivskih službi	10
4.1. Mađarski nacionalni arhiv – <i>Magyar Nemzeti Levéltár</i>	10
4.2. Arhiv Republike Slovenije	12
4.3. Hrvatski državni arhiv	13
4.4. Zaključak poglavlja	15
5. Digitalne usluge izabраниh nacionalnih arhiva.....	18
5.1. Digitalne usluge Mađarskog nacionalnog arhiva	19
5.2. Digitalne usluge Arhiva Republike Slovenije.....	29
5.3. Digitalne usluge Hrvatskog državnog arhiva	35
5.4. Zaključak poglavlja	41
6. Europski projekti digitalizacije kulturne baštine	45
6.1. Europski arhivski portal	45
6.2. Suradničke platforme	47
6.3. E-ARK.....	50
6.4. Zaključak poglavlja	52
7. Zaključak.....	55
8. Literatura.....	57
9. Popis tablica	64
10. Popis slika	65
Sažetak	66
Summary.....	67

1. Uvod

Ubrzan razvoj informacijsko-komunikacijskih tehnologija doveo je do razvoja novih potreba i zahtjeva korisnika usluga informacijskih institucija – arhiva, muzeja i knjižnica. Posebno u slučaju arhivistike, napredak tehnologije pomaknuo je naglasak s tradicionalnih arhivskih djelatnosti poput prikupljanja, obrade, sređivanja, zaštite i trajnog čuvanja na usluge pristupa i korištenja. Arhivisti se i dalje suočavaju s neizbježnim problemom propadanja gradiva pod utjecajem vremena i učestalog korištenja pa se tako javlja potreba za novim rješenjima u tom području. Prvi je cilj arhiva očuvati gradivo i zaštititi ga od propadanja. S vremenom, kako su se arhivi sve više otvarali javnosti, njihova svrha i prioritetni ciljevi prilagodili su se razvoju usluga korištenja i dostupnosti. Ne čudi stoga da se arhivi, kao i ostale baštinske i druge institucije, sve više okreću suvremenim tehnologijama i postupku digitalizacije kako bi maksimalno očuvali svoje gradivo i istovremeno proširili svoju djelatnost novim uslugama i korisnicima. Razvoj informacijsko-komunikacijskih tehnologija, osim što je transformirao način rukovanja gradivom, otvorio je i nove mogućnosti promoviranja arhivske djelatnosti. Suvremeni arhivi koriste razne alate za komunikaciju i predstavljanje svog rada. Mrežne stranice i društvene mreže zasigurno su jedan od najpopularnijih načina komuniciranja s javnošću u svrhu promicanja djelatnosti, sudjelovanja na projektima, organizacije raznih događanja koja potiču interes zajednice. Sudjelovanje na projektima posebno je važno za poticanje suradnje, jednog od ključnih aspekata djelovanja današnjih baštinskih institucija, posebno arhiva (Lemić 2019: 161). Tijekom posljednja dva desetljeća pokrenute su brojne inicijative i projekti na području Europe, potaknuti upravo globalnim promjenama i razvojem tehnologije. Tako se arhivi danas ponajviše bave digitaliziranjem gradiva u svrhu povećanja njegove dostupnosti i suradnjom s drugim strukama s ciljem umrežavanja i poboljšanja kvalitete tradicionalnih i novih usluga (Lemić 2016: 71). Digitalizirano gradivo trajno se pohranjuje i čuva u digitalnim arhivima, a korisnicima je dostupno putem raznih platformi koje objedinjuju kulturnu baštinu određenih područja.

U ovom radu bit će predstavljena djelatnost arhivskih službi triju država. Zbog njihove bliske povijesne i geografske povezanosti, kao i članstva u Europskoj uniji, izabrane su arhivske službe Hrvatske, Mađarske i Slovenije. Prvi dio rada ukratko će predstaviti pozadinu teme, a u drugom dijelu bit će napravljen kratak pregled arhivskih službi navedenih država u vidu povijesnog razvoja, pravnog okvira djelovanja i aktualne arhivske mreže. Kao predstavnici arhivske službe svake države zbog svojih nadležnosti izabrani su njihovi nacionalni arhivi: Hrvatski državni arhiv (HDA), Arhiv Republike Slovenije (ARS) te

Mađarski nacionalni arhiv (MNA), stoga će u nastavku biti navedene i aktivnosti kojima se bave navedeni nacionalni arhivi, a potom će biti opisane i uspoređene njihove mrežne stranice, s posebnim osvrtom na nekoliko ključnih kriterija za adekvatne mrežne stranice arhiva. Uz to, kratko će biti opisana njihova djelatnost na društvenim mrežama te digitalne usluge koje nude. U sljedećem poglavlju bit će navedeni i opisani važni međunarodni projekti na kojima su arhivske službe i nacionalni arhivi ovih država radili tijekom posljednja dva desetljeća, kako bi se ustanovilo postoje li neki prioriteti u odabiru projekata. Cilj je rada utvrditi i usporediti na koje se načine arhivske službe Hrvatske, Mađarske i Slovenije suočavaju s izazovima koje postavlja digitalno doba i ubrzani napredak informacijsko-komunikacijskih tehnologija, te uvidjeti kako doprinose ostvarenju prioriternih ciljeva koje je predstavila Europska unija.

2. Pozadina teme

Krajem 20. stoljeća razvijena je i objavljena Preporuka br. R (2000) 13 Odbora ministara Vijeća Europe zemljama članicama, o europskoj politici o dostupnosti arhivskoga gradiva, kojom se nastojalo pridonijeti demokratizaciji arhivskih službi te time i čitave državne uprave zemalja članica (Kecskeméti i Székely 2004: 10-11). Arhivska služba u ovom procesu ima važnu ulogu jer arhivsko gradivo predstavlja važan izvor za ljudsku povijest, zbog čega je važno osigurati svim građanima pristup arhivima i arhivskom gradivu. Daljnje značajne promjene u radu europskih arhiva pokrenute su objavom Izvještaja o arhivima u proširenoj Europskoj uniji iz 2005. godine, kojim je preporučeno pet prioriternih mjera: 1. očuvanje i sprečavanje propadanja arhivskog gradiva, 2. interdisciplinarna suradnja u radu s digitalnim dokumentima i arhivskim gradivom, 3. razvoj i održavanje internetskog portala za europsko arhivsko gradivo, 4. implementacija europskog i nacionalnog pravnog okvira relevantnog za upravljanje i pristup dokumentima i arhivskom gradivu, te 5. mjere sprečavanja krađe arhivskog gradiva (Izvještaj 2005: IV). Jedan od rezultata Izvještaja bila je i Preporuka Vijeća Europske unije od 14. studenog 2005. kojom je službeno osnovana skupina EAG (engl. *European Archives Group*). Kao svoju misiju EAG navodi osiguravanje suradnje i koordinacije projekata vezanih uz arhive i arhivsko gradivo koji se provode u sklopu prioriternih aktivnosti.¹

Danas se upravo zato u Europi, a i šire, uglavnom provode arhivistički projekti koji potiču razvoj i provedbu programa usklađivanja stručnih standarda, povezivanja postojećih inicijativa i razvijanja zajedničkih platformi za suradnju (Lemić 2016: 74). Neki od ključnih međunarodnih suradničkih projekata za arhive jesu APEnet (Europski arhivski portal, engl. *Archives Portal Europe*), APEx (*Archives Portal Europe Network of Excellence*) te ENArC (*European Network on Archival Cooperation*), a njihovi ciljevi temelje se na korištenju suvremenih tehnologija u predstavljanju rada arhiva i osiguravanju mrežne dostupnosti gradiva i podataka o gradivu. Portal APE danas aktivno surađuje i s Europeanom.² Europeana je platforma koju je pokrenula Europska komisija 2008. godine putem koje korisnici mogu pristupiti milijunima digitaliziranih primjeraka kulturne baštine iz preko 3.600 baštinskih institucija i organizacija.³ Njezine zbirke gradiva nadopunjuje mreža partnerskih agregatora koji prikupljaju gradivo i povezane podatke. Institucije koje putem agregatora dijele svoje

¹ Europska komisija (n.d.) *European Archives Group*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/service-standards-and-principles/transparency/freedom-information/access-documents/information-and-document-management/archival-policy/european-archives-group_en [20.8.2022.]

² Archives Portal Europe. (n.d.) *About us*. Dostupno na: <https://www.archivesportaleurope.net/hr/about-us> [20.8.2022.]

³ Europska komisija. (n.d.) *The Europeana Platform*. Dostupno na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/europeana> [20.8.2022.]

gradivo uključuju arhive, knjižnice, muzeje i druge.⁴ Od 2010. do 2015. godine trajao je projekt ENArC, na kojemu je surađivalo 14 partnerskih institucija, uključujući nacionalne arhive Hrvatske, Slovenije i Mađarske.⁵ Projekt je razvijao programe kojima se potiče međunarodna suradnja arhiva u području digitalizacije i digitalne dostupnosti kulturne baštine.⁶ Ključna područja rada ovog projekta su: 1. mobilnost ljudi, što podrazumijeva interdisciplinarnu suradnju, razmjenu znanja i iskustva, 2. mobilnost objekata, što podrazumijeva provedbu postupka digitalizacije, obradu nastalog digitalnog gradiva i razmjenu povezanih podataka i informacija o gradivu, te 3. interkulturalni dijalog odnosno povezivanje i suradnja različitih država i kultura u njihovom predstavljanju javnosti (Lemić 2016: 77). U Izvješčaju o arhivima iz 2005. godine ističu se razlike u administrativnim i povijesnim tradicijama država članica kao objašnjenje neusklađenosti i različitih stupnjeva razvijenosti arhiva i arhivske djelatnosti u zemljama članicama, zbog čega se njime poziva na potrebu za koordiniranjem njihovog djelovanja. Interkulturalnim dijalogom projekta ENArC, prepoznavanjem razlika država članica te poticanjem suradnje nastoji se smanjiti razdor i nesuglasje te potaknuti daljnji razvoj arhivske djelatnosti koji se temelji na suradnji. Projekt je financiralo udruženje ICARUS, koje pruža podršku baštinskim i drugim institucijama u suočavanju s izazovima digitalnog doba poticanjem međunarodne suradnje i održavanja digitalne infrastrukture.⁷ ICARUS surađuje s institucijama na brojnim međunarodnim projektima. Neki od značajnih projekata ICARUS-a na kojima je sudjelovao i Hrvatski državni arhiv jesu platforme Monasterium i Topoteka, koje su također agregatori za Europeanu (Lemić 2019: 37). Danas ICARUS radi na projektu *European Digital Treasures*, na kojemu je jedan od partnera Mađarski nacionalni arhiv.⁸ Naporima Europske unije tijekom posljednja dva desetljeća pokrenuti su mnogi projekti na globalnoj razini, ali i na lokalnoj, zbog čega su mnoge države pokrenule vlastite projekte digitalizacije svoje kulturne baštine i implementacije sustava putem kojih bi se takva kulturna baština predstavila i bila dostupna javnosti.

⁴ Europeana. (n.d.). *About us*. Dostupno na: <https://www.europeana.eu/en/about-us> [20.8.2022.]

⁵ European Network on Archival Cooperation. (n.d.). *Partners*. Dostupno na: <https://enarc.icar-us.eu/partners/> [20.8.2022.].

⁶ International Centre for Archival Research: ICARUS. (n.d.). *About us*. Dostupno na: <https://www.icar-us.eu/en/about-us/> [20.8.2022.]

⁷ International Centre for Archival Research: ICARUS. (n.d.). *Projects*. Dostupno na: <https://www.icar-us.eu/en/cooperation/projects/> [20.8.2022.]

⁸ Europska komisija (n.d.). *European Archives Group*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/service-standards-and-principles/transparency/freedom-information/access-documents/information-and-document-management/archival-policy/european-archives-group_en [20.8.2022.]

3. Pregled strukture i rada izabраниh arhivskih službi

U ovom poglavlju bit će ukratko predstavljene arhivske službe izabраниh država: Mađarske, Slovenije i Hrvatske. Ovaj pregled obuhvaća kratak povijesni prikaz njihova razvoja te zakonsku osnovu kojom je definirana njihova služba. Iako detaljna analiza zakonske osnove izabраниh država nije svrha ovog rada, valja napomenuti kako je osim nacionalnog pravnog okvira ključno i zakonodavstvo Europske unije na kojem države članice temelje svoje okvire. Suvremena tehnologija omogućila je lakši pristup informacijama, zbog čega su osjetljive informacije, poput osobnih podataka građana, postale dostupnije. Javila se potreba za boljom zaštitom takvih informacija. Paralelno s poticanjem suradnje na projektima poticana je i implementacija pravnih akata kojima bi se bolje zaštitili podaci i prava pojedinaca, kao i razvoj tehnologija koje bi to omogućavale, zbog čega je uloga EU i njezinog zakonodavstva važna u povezivanju i standardiziranju upravljanja podacima u državama članicama, što otvara mogućnosti za daljnja istraživanja. Ove države bile su blisko povezane tijekom povijesti, što se odrazilo na sličnosti u razvoju njihovih arhivskih službi. Upravo njihova višestruka povezanost otvara vrata različitim oblicima suradnje u vrijeme kada se diljem svijeta potiču međunarodni i interkulturalni projekti te sve veća dostupnost kulturne baštine kako na lokalnoj tako i na globalnoj razini. Na ove načine postiže se interkulturalni dijalog kojim se struku i opću javnost nastoji educirati o društvu i njegovim problemima, a sve u svrhu pronalaska zajedničkih tehnoloških rješenja i postizanja kvalitetnijih društvenih odnosa.

3.1. Arhivska služba Republike Mađarske

Javna arhivska služba Republike Mađarske definirana je Zakonom LXVI iz 1995. godine o javnom dokumentarnom gradivu, javnom arhivskom gradivu, te zaštiti privatnog arhivskog gradiva.⁹ Zakon nadopunjuju Uredba 7/2002 (II. 27) o Vijeću arhiva i nadzoru arhiva, Uredba 27/2015 (V. 27) o stručnim zahtjevima koji se odnose na djelatnost javnih i privatnih arhiva, i drugi zakoni i propisi kojima se uređuje djelatnost baštinskih institucija, zaštita kulturnih dobara, te zaštita osobnih ili povjerljivih podataka. Rad Vijeća arhiva opisan je Uredbom 7/2002 (II. 27) koja ga definira kao stručno savjetodavno tijelo pod nadležnošću ministarstva nadležnog za kulturu koje nadzire rad javnih arhiva, daje prijedloge i preporuke, sudjeluje u razvoju godišnjih programa rada, te programa za restauraciju oštećenog ili osjetljivog gradiva, te daje preporuke u vezi osoba zaduženih za nadzor arhiva. Uredba 27/2015

⁹ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. (n.d.). *Acts and regulations*. Dostupno na: https://mnl.gov.hu/angol/mnl/ol/acts_and_regulations [6.8.2022.]

(V. 27) uređuje vrste evidencija i registara koje vode javni arhivi. Nacionalni arhiv vodi registar javnog i privatnog arhivskog gradiva. Javni arhivi vode evidencije stvaratelja pod svojom nadležnošću, knjigu preuzetog gradiva (akvizicije), knjigu izlučenog gradiva, knjigu pohranjenog gradiva (depozita), dosjee fondova, evidencije o čuvanju, evidencije o posudbi, te evidencije o privremenom čuvanju gradiva. Javni arhivi programe rada predaju Vijeću na razmatranje, nadziru stvaratelje u svojoj nadležnosti, ažuriraju svoje evidencije, provjeravaju jesu li ispunjeni odgovarajući uvjeti upravljanja arhivskim gradivom u nastajanju.

Javnu arhivsku službu Mađarske čine opći arhivi – središnji nacionalni arhiv i njegove podružnice te Arhiv grada Budimpešte, državni arhivi, arhivi visokoškolskih ustanova, arhivi jedinica lokalne samouprave, i arhivi drugih tijela koja zakonski obavljaju javne djelatnosti. Javni arhivi provode nadzor nad stvarateljima unutar svoje nadležnosti. Nacionalni arhiv i područni arhivi u njegovoj nadležnosti čuvaju arhivsko gradivo većine državnih i javnih tijela, primjerice Ureda Predsjednika, Sabora, ureda saborskih zastupnika, ministarstava, Ustavnog i Vrhovnog suda. Iznimke su specijalizirani državni arhivi: Arhiv okoliša i vodoprivrede koji nadzire nadležno ministarstvo, Vojni arhiv Ministarstva obrane, Arhiv Službe za nacionalnu sigurnost, te Arhiv Instituta VERITAS za povijesna istraživanja. Mađarski filmski arhiv osnovan je 1957. godine, a danas djeluje kao dio Mađarskog državnog filmskog instituta, gdje skrbi o filmskom gradivu.¹⁰

Podatke o radu mađarskih arhiva moguće je pronaći na Mađarskom arhivskom portalu (engl. *Hungarian Archives Portal*), čiji razvoj je financiralo nadležno ministarstvo 2008. godine, a održava ga mađarska tvrtka Arcanum koja se bavi projektima digitalizacije i izradom baza podataka. Ova tvrtka odgovorna je za održavanje još dvaju baza na koje će se ovaj rad osvrnuti, a to su Hungaricana i Arcanum Maps, koja je prvotno bila aktivna pod nazivom MAPIRE. Sadržaj na Mađarskom arhivskom portalu objavljuje Društvo arhivista Mađarske (engl. *Association of Hungarian Archivists*). Društvo radi s ciljem promoviranja arhivistike i arhivske djelatnosti u suradnji s arhivistima i drugim djelatnicima baštinskih institucija, a danas posebno pomaže u razvoju novih metoda očuvanja gradiva i osiguravanja njegove dostupnosti za korisnike. Portal je nastao suradnjom manjih arhiva lokalnih samoupravnih tijela dok su se druge institucije, poput Mađarskog nacionalnog arhiva, pridružile kasnije, u nastojanjima da pruže javnosti uvid u rad arhiva. Omogućava i pristup raznim vrstama digitaliziranog gradiva, poput geografskih karata i arhivskih publikacija. Dok se kontinuirano nadopunjuje dostupan

¹⁰ National Film Institute of Hungary. (12.12.2017.). *History of the Film Archive*. Dostupno na: <https://filmarchiv.hu/en/about-us/history> [13.9.2022.]

sadržaj na portalu, zasada je moguće pronaći informacije o strukturi i složenosti mađarske arhivske mreže.

3.2. Arhivska služba Republike Slovenije

Arhivska djelatnost definirana je Zakonom o zaštiti arhivskog gradiva i arhivima te Zakonom o arhivskom gradivu koje sadrži osobne podatke o zdravlju pacijenata. Nadopunjuje ih nekoliko pravilnika: *Pravilnik o utvrđivanju naknada upotrebe, konzervacije i restauracije arhivskog gradiva te pohrane privatnog arhivskog gradiva u javnim arhivima*, *Pravilnik o utvrđivanju rokova čuvanja dokumentarnog gradiva u javnoj upravi*, *Pravilnik o stručnim ispitima i stjecanju stručnih zvanja iz područja zaštite arhivskog gradiva*, *Pravilnik o stručnom osposobljavanju za rad s dokumentarnim gradivom*, *Pravilnik za valorizaciju privatnopravnih osoba koje su zakonom stekle status djelovanja u javnom interesu*, *Pravilnik o radu međuresornih radnih skupina*, te *Pravilnik o jedinstvenim tehnološkim zahtjevima za preuzimanje i pohranu gradiva u digitalnom obliku*. Zakonom o arhivima uređene su zaštita dokumentarnog i arhivskog gradiva, privatnog arhivskog gradiva, pristup i uvjeti korištenja gradiva, te poslovi javne arhivske službe. Poslovi podrazumijevaju preuzimanje gradiva, vrednovanje, pripremu uputa za čuvanje, suradnju sa stvarateljima i imateljima s ciljem što uspješnijeg očuvanja, pripremu uputa za rukovanje gradivom, stručni nadzor i osposobljavanje djelatnika stvaratelja koji rade s dokumentarnim gradivom; vođenje evidencija o javnom i privatnom gradivu, izradu obavijesnih pomagala i vodiča, praćenje gradiva važnog za Sloveniju koje se čuva u inozemstvu. Nadzor nad radom arhiva vrši inspektorat nadležan za zaštitu arhivskog gradiva.

Iako se razvoj arhivske službe na području Slovenije može pratiti već od 11. i 12. stoljeća, ona doživljava konkretne začetke tek sredinom 19. stoljeća, kada su regionalni muzeji uvodili arhivske odjele u svoj rad, a u 20. stoljeću službeno su osnovani državni arhivi. Slovensku javnu arhivsku mrežu čini Arhiv Republike Slovenije i šest područnih arhiva: u Ljubljani, Celju, Ptuju, Novoj Gorici, Mariboru i Kopru.¹¹ Javnu arhivsku službu obavljaju nacionalni i područni arhivi te arhivi jedinica lokalne samouprave. Ministarstvo kulture također imenuje Arhivsko vijeće kao savjetodavno tijelo za arhivsku djelatnost. Od 1954. godine aktivno je i Arhivsko društvo Slovenije koje razvija nacionalnu arhivsku službu i pronalazi

¹¹ Republika Slovenija. (n.d.). *Javna arhivska mreža*. Dostupno na: <https://www.gov.si/teme/javna-arhivska-mreza/> [17.7.2022.]

načine popularizacije arhivske djelatnosti, te istovremeno surađuje s organizacijama u Sloveniji i inozemstvu u svrhu ostvarivanja zajedničkih ciljeva.¹²

3.3. Arhivska služba Republike Hrvatske

Organizirana zaštita važnih dokumenata na području današnje Republike Hrvatske javlja se već u 12. i 13. stoljeću, a posebno na području Dalmacije i Istre (Ćosić 2006: XVII). Moderna arhivska služba započinje svoj razvoj sredinom prošlog stoljeća, kada se osnivaju prvi područni arhivi i oblikuje arhivsko zakonodavstvo za naše područje (XVIII). Danas arhivsku službu u Republici Hrvatskoj uređuje novi Zakon o arhivskom gradivu i arhivima (NN 61/2018). Javna arhivska služba definirana ovim Zakonom predviđa mrežu državnih arhiva i arhiva jedinica lokalne i područne samouprave (čl. 30 st. 1). Osim ovih, predviđeno je i djelovanje privatnih i specijaliziranih arhiva (čl. 30, st. 2). Danas su aktivni područni državni arhivi u Bjelovaru, Dubrovniku, Gospiću, Karlovcu, Štrigovi, Osijeku, Pazinu, Rijeci, Sisku, Slavanskom Brodu, Splitu, Šibeniku, Varaždinu, Virovitici, Vukovaru, Zadru i Zagrebu, te Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata. Uz ovaj Zakon, na snazi su i provedbeni propisi koji detaljnije definiraju rad arhiva: *Pravilnik o korištenju javnog arhivskog gradiva* (NN 121/19), *Pravilnik o uvjetima smještaja, opreme, zaštite i obrade arhivskog gradiva te broju i strukturi stručnog osoblja arhiva* (NN 121/19), *Pravilnik o stručnim arhivskim zvanjima i drugim zvanjima u arhivskoj struci te uvjetima i načinu njihova stjecanja* (NN 104/19), *Pravilnik o upravljanju dokumentarnim gradivom izvan arhiva* (NN 105/2020), te *Pravilnik o evidencijama u arhivima* (NN 96/2002, 106/2007).¹³ Rad državnih arhiva nadzire Ministarstvo kulture i medija unutar kojeg djeluje savjetodavno tijelo ministra kulture, Hrvatsko arhivsko vijeće. Hrvatski državni arhiv Zakonom je imenovan središnjim i matičnim arhivom arhivske mreže Republike Hrvatske. Rad arhiva aktivno promovira i Hrvatsko arhivističko društvo, osnovano 1954. godine.¹⁴

¹² Arhivsko društvo Slovenije. (n.d.). *Pravila Arhivskoga društva Slovenije*. Dostupno na: <http://www.arhivsko-drustvo.si/pravila-arhivskega-drustva-slovenije/> [29.8.2022.]

¹³ Hrvatski državni arhiv. (n.d.). *Arhivski propisi*. Dostupno na: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Arhivska-sluzba/Arhivski-propisi> [7.7.2022.]

¹⁴ Hrvatsko arhivističko društvo. (n.d.). *Kratka povijest društva*. Dostupno na: <https://www.had-info.hr/kratka-povijest> [21.9.2022.]

3.4. Zaključak poglavlja

Bliska politička povezanost u više je navrata tijekom povijesti rezultirala u sličnostima u definiciji i strukturi arhivske djelatnosti u Hrvatskoj, Sloveniji i Mađarskoj (tablica 1). Posebno se to vidi u sličnostima slovenskih i hrvatskih pravilnika kojima se pobliže određuje rad arhiva. Prvi oblici arhivskih službi počinju djelovati otprilike u isto vrijeme na teritoriju svake države, a svoje prave početke doživljavaju tijekom 19. i 20. stoljeća. Posebno sredina i druga polovica 20. stoljeća bile su značajne za podjelu teritorijalne nadležnosti današnjih nacionalnih i područnih arhiva.

Tablica 1. Pregled aspekata javnih arhivskih službi Mađarske, Slovenije i Hrvatske.

Pregled aspekata javne arhivske službe			
Aspekt	Država		
	Republika Mađarska	Republika Slovenija	Republika Hrvatska
Važeći zakon o arhivima i arhivskom gradivu	Zakon LXVI iz 1995. godine o javnom dokumentarnom gradivu, javnom arhivskom gradivu te zaštiti privatnog arhivskog gradiva	Zakon o zaštiti arhivskog gradiva i arhivima (Uradni list RS 30/06, 51/14), Zakon o arhivskom gradivu koje sadrži osobne podatke o zdravlju pacijenata (Uradni list RS, 85/16)	Zakon o arhivskom gradivu i arhivima (NN 61/18, 98/19)
Javni arhivi	opći arhivi, specijalizirani državni arhivi, arhivi visokoškolskih ustanova, arhivi jedinica lokalne samouprave	državni arhiv, područni arhivi, arhivi jedinica lokalne samouprave	državni arhivi i arhivi jedinica lokalne samouprave
Strukovna udruženja	Društvo arhivista Mađarske	Hrvatsko arhivističko društvo	Slovensko arhivsko društvo
Nacionalni arhiv	Mađarski nacionalni arhiv	Arhiv Republike Slovenije	Hrvatski državni arhiv
Broj područnih arhiva	20	6	18

U svim državama aktivno je arhivističko strukovno udruženje koje radi s ciljem popularizacije i poboljšanja arhivske službe. U Sloveniji i Hrvatskoj ta su udruženja osnovana

1954. godine, što opet svjedoči o sličnostima u povijesnim trendovima razvoja službe. S druge strane, mađarska je javna arhivska mreža složenija jer se dijeli na više vrsta javnih arhiva nego slovenska i hrvatska. Mreža općih arhiva ne pokriva djelatnost svih javnih stvaratelja države, već neka državna tijela osnivaju vlastite arhive.

4. Nacionalni arhivi izabranih arhivskih službi

Arhivsko zakonodavstvo izabranih država definira nacionalne arhive kao središnje, stoga je pretpostavka kako će njihove aktivnosti i usluge pratiti europske preporuke i trendove. U ovom poglavlju bit će predstavljena osnovna djelatnost i ustroj nacionalnih arhiva izabranih država primarno onako kako je definirana važećim zakonom i drugim propisima, no isto tako uzimajući u obzir informacije dostupne o njihovoj djelatnosti na vlastitim mrežnim stranicama i srodnim nacionalnim portalima. Cilj je utvrditi postoje li sličnosti u povijesti njihova nastanka i opsegu njihova suvremenog djelovanja. U zaključnom dijelu poglavlja najvažniji aspekti bit će sažeti u tablici radi bolje preglednosti sličnosti i razlika.

4.1. Mađarski nacionalni arhiv – *Magyar Nemzeti Levéltár*

Razvoj nacionalnog arhiva u Mađarskoj započeo je već u 12. stoljeću, kada su osnovani prvi kraljevski arhivi.¹⁵ Početkom njegova djelovanja može se smatrati 1723. godina, kada je objavljen zakon o smještaju javnih dokumenata u jedan arhiv (lat. *archivum regni*), iako je takozvani „stari“ nacionalni arhiv osnovan tek 1765. godine. „Novi“ arhiv osnovan je 1874. godine, kada su arhivi nekoliko državnih ureda sjedinjeni u jedan. Značajne količine arhivskog gradiva izgubljene su tijekom 16. i 17. stoljeća, te tijekom 1940-ih i 1950-ih godina u ratnim razaranjima. Županijski arhivi doživjeli su velike promjene u svojoj nadležnosti i opsegu djelovanja Zakonom o arhivima iz 1950. godine kada su privremeno postali područni državni arhivi.¹⁶ Njihova nadležnost proširila se na gradove i općine, te sva javna tijela i urede na njihovim teritorijima. Od 2012. godine županijski arhivi Mađarske djeluju kao podružnice Mađarskog nacionalnog arhiva i zajedno čine mrežu od 20 područnih i jednog središnjeg nacionalnog arhiva.¹⁷ Danas se sjedište Mađarskog nacionalnog arhiva nalazi na Trgu Bečkih vrata (mađ. *Bécsi kapu tér*). Prema podacima dostupnima na stranicama mađarske platforme

¹⁵ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. (n.d.). *Intézménytörténet*. Dostupno na: <https://mnl.gov.hu/mnl/ol/intezmenytortenet> [6.8.2022.]

¹⁶ Magyar Nemzeti Levéltár Heves Megyei Levéltára. (n.d.). *Intézményükről*. Dostupno na: <https://mnl.gov.hu/mnl/hml/intezmenyunkrol> [6.8.2022.]

¹⁷ Hungarian Archives Portal. (n.d.). *Levéltárak*. Dostupno na: <http://www.archivportal.hu/hu/leveltarak/#collapseOne> [6.8.2022.]

Digital Archives Portal, središnji nacionalni arhiv skrbi o 82.586 dužnih metara gradiva nastalog tijekom razdoblja od tisuću godina.¹⁸ Unutarnji ustroj institucije podijeljen je na 19 osnovnih jedinica: Tajništvo, Odjel za pravnu i ljudsku politiku, Unutarnja revizija, Uprava za tehničku koordinaciju, Odjel za informacijske tehnologije i inovacije, Odjel za elektroničke evidencije, Odjel za istraživačke usluge i knjižnice, Odjel za gradivo Vladinih agencija nastalo do 1945. godine, Odjel za arhivsko gradivo Vladinih organa i stranačke dokumente nastale nakon 1945. godine, Odjel za privatno arhivsko gradivo i zbirke, Odjel za gospodarsko arhivsko gradivo, Služba za korisnike, Zavod za javno obrazovanje i odnose s javnošću, Uprava za projekte, Odjel za znanstvenu djelatnost, Istraživački institut za Gulag, Odjel za financije i kontroling, Grupa za javnu nabavu, Služba za upravljanje i koordinaciju imovine.¹⁹ Prema Zakonu o arhivima i važećim pravilnicima, MNA vodi registre javnog i privatnog gradiva pod njegovom skrbi, pruža stručnu podršku arhivima, sudjeluje u organizaciji tečajeva stručnog osposobljavanja djelatnika arhiva, te vrši nadzor nad drugim arhivima u suradnji s nadležnim ministarstvom. Arhiv također vodi evidenciju i prikuplja gradivo značajno za Mađarsku koje se nalazi u inozemstvu – zaprima i pohranjuje to gradivo u izvornom obliku ili kao kopiju.

Mađarski nacionalni arhiv predstavlja se kao „čuvar nacionalne kulturne baštine“ te smatra digitalizaciju odnosno upravljanje elektroničkim dokumentima svojim prioritetom.²⁰ Upravo u svojoj misiji naglašava kako je uspješno rukovanje digitalnim gradivom u današnjem informacijskom društvu ključno ako baštinske institucije žele kao takve i opstati. Prema tome su definirani njegovi prioritetni ciljevi: 1. razvoj fondova i zbirki prikupljanjem gradiva na tradicionalne načine, 2. upravljanje digitaliziranim i gradivom nastalom u digitalnom obliku, 3. osiguravanje pristupa gradivu svima zainteresiranima (unutar države i u inozemstvu), i 4. razvoj javnih aktivnosti i usluga te stvaranje otvorene i kooperativne institucije. Iz ovih razloga arhiv provodi razne aktivnosti popularizacije svoje djelatnosti na lokalnoj razini, koje uključuju organizaciju i provedbu edukativnih radionica za različite dobne skupine. One su često koncipirane oko popularnih tema poput genealogije, mitologije i ratova.²¹ Također sudjeluje u obilježavanju važnih obljetnica te sudjeluje u manifestacijama kojima se obilježava Koristi profile sljedećih društvenih mreža: Facebooka, Instagrama, LinkedIna i YouToubea.

¹⁸ Digital Archives Portal. (n.d.) *Result details: Országos Levéltár*. Dostupno na: <https://www.eleveltar.hu/digitalis-tartalom?source=mnlscope&ref=mnlscope:49> [18.9.2022.]

¹⁹ Magyar Nemzeti Levéltár. (n.d.). *Vezetők*. Dostupno na: https://mnl.gov.hu/kozadat/szervezeti_adatok/vezetok.html. [13.9.2022.]

²⁰ Magyar Nemzeti Levéltár: Országos Levéltára. (n.d.). *Rólunk*. Dostupno na: <https://mnl.gov.hu/mnl/ol/rolunk> [6.8.2022.]

²¹ Magyar Nemzeti Levéltár: Országos Levéltára. (n.d.). *Levéltár-pedagógia*. Dostupno na: https://mnl.gov.hu/mnl/ol/leveltar_pedagogia [30.8.2022.]

4.2. Arhiv Republike Slovenije

Slovenski državni arhiv svoje djelovanje započinje 1887. kao dio današnjeg Nacionalnog muzeja u Ljubljani.²² Državni arhiv osnovan je 1926. godine, no nastavlja djelovati unutar muzeja sve do 1945. godine kad je osnovan Središnji državni arhiv Slovenije kao samostalna ustanova. Od 1965. preuzeo je čitavu palaču Gruber, a tijekom postojanja nekoliko je puta promijenio ime. Svoj trenutni naziv nosi od 1991. godine. Danas djeluje u sastavu Ministarstva kulture te obavlja funkcije nacionalnog arhiva. Prema podacima iz 2019. godine, ARS trenutno skrbi za 27.850 dužnih metara gradiva podijeljenih u 1932 fonda i zbirke.²³ Čuva gradivo javnih stvaratelja (države, Banke Slovenije, drugih agencija i pravnih osoba čiji je osnivač država). Unutarnji ustroj ARS-a čini osam jedinica: Odjel za zaštitu najstarijeg arhivskog gradiva, Odjel za zaštitu arhivskog gradiva s područja zdravstva, obrazovanja, gospodarstva, društva, dijela uprave i pravosuđa (skrbi o gradivu izvan arhiva), Odjel za zaštitu arhivskog gradiva specijaliziranih arhiva (gradivo bivših društveno-političkih organizacija koje su prestale s radom 1990. godine), Odjel za zaštitu arhivskog gradiva uprave od 1945. godine, Odjel za informacije i dokumentaciju, Odjel za elektroničke arhive i računalnu podršku, Centar za restauraciju i konzervaciju, te Slovenski filmski arhiv koji je ujedno drugi najstariji filmski arhiv s područja bivše Jugoslavije, nastao 1968. godine. Javna arhivska služba Slovenije vodi nekoliko javnih evidencija: Evidenciju fondova i zbirki, Evidenciju arhivskog gradiva u inozemstvu koje je značajno za Sloveniju i Slovence, Evidenciju javnih simbola, grbova, zastava, pečata, žigova i markica, te nekoliko registara: Registar stvaratelja arhivskog gradiva, Registar digitalne pohrane, Registar pružatelja opreme i usluga digitalne pohrane, Registar certificirane strojne i programske opreme te usluga, Registar ovjerenih internih pravila, i Registar ovjerenih modela internih pravila.²⁴ Nadležni arhivi u okviru Registra stvaratelja vode posebne dosjee odnosno evidencije stvaratelja u svojoj nadležnosti. Organizacije šalju nacрте svojih internih pravila državnom arhivu koristeći posebne obrasce. Osim tradicionalnih arhivskih poslova i vođenja evidencija, ARS je odgovoran za organizaciju i provedbu stručnog osposobljavanja osoba koje rade s dokumentarnim i arhivskim gradivom, kao i provedbu ispita za stjecanje stručnih zvanja na području zaštite gradiva. koji Slovenska arhivska služba posebnu pažnju posvećuje očuvanju

²² Arhiv Republike Slovenije. (n.d.). *Zgodovina Arhiva Republike Slovenije*. Dostupno na: <https://www.gov.si/drzavni-organi/organi-v-sestavi/arhiv/o-arhivu/zgodovina-arhiva-republike-slovenije/> [17.7.2022.]

²³ Arhiv Republike Slovenije. (n.d.). *O Arhivu Republike Slovenije*. Republika Slovenija. Dostupno na: <https://www.gov.si/drzavni-organi/organi-v-sestavi/arhiv/o-arhivu/> [13.9.2022.]

²⁴ Arhiv Republike Slovenije. (n.d.). *Storitve*. Republika Slovenija. Dostupno na: <https://www.gov.si/drzavni-organi/organi-v-sestavi/arhiv/storitve/> [13.9.2022.]

gradiva koje čuva provođenjem digitalizacije i istovremeno sudjelujući u projektima za razvoj potrebnih tehnologija u suradnji s europskim organizacijama. Arhiv Republike Slovenije uz projekte provodi i druge aktivnosti kojima nastoji proširiti svoju djelatnost i približiti je javnosti. Jedna takva aktivnost je i objavljivanje rubrike *Arhivalija meseca* jednom mjesečno od 2011. godine.²⁵ Predstavljeno gradivo često je izabrano jer je vizualno i sadržajno zanimljivo, a nerijetko se povezuje s obilježavanjem različitih obljetnica ili aktualnim događajima. Objavljuje se na mrežnoj stranici Arhiva, a gradivo je istovremeno fizički izloženo u ustanovi. Uz izabrani dokument izlaže se tekst koji kratko opisuje njegov sadržaj i značaj, te nekoliko tehničkih podataka o vremenu nastanka, materijalu i dimenzijama izvornika, stvaratelju, te njegovoj signaturi. Arhiv redovito organizira tematske izložbe i objavljuje sadržaj relevantan za svoju službu i za povijest Slovenije, a svoje aktivnosti predstavlja javnosti koristeći suvremene komunikacijske tehnologije – društvene mreže. Druge aktivnosti popularizacije arhivske djelatnosti uključuju organizirane razglede zgrade i radionice, te aktivnosti na društvenim mrežama.

4.3. Hrvatski državni arhiv

Početak djelovanja Hrvatskog državnog arhiva smatra se izrada Škrinje povlastica 1643. godine, nakon odluke Hrvatskog sabora o zaštiti i čuvanju značajnih isprava za Kraljevinu Hrvatsku, Dalmaciju i Slavoniju (Ćosić, XVII-XVIII). U ovoj škrinji čuvale su se značajne isprave, povlastice i zakoni (Ćepulić et al. 2006.:, 1). Prvog zemaljskog arhivista Ladislava Kiralyja imenovao je 1744. godine Hrvatski sabor, a sljedeće godine izdana mu je posebna uputa „o sređivanju, izlučivanju, signiranju, popisivanju i čuvanju spisa Kraljevine“ (2). Sredinom 19. stoljeća arhiv započinje svoj razvoj u samostalnu ustanovu za čuvanje i obradu arhivskog gradiva, a pod vodstvom Ivana Kukuljevića od 1848. godine započinje i službeno objavljivanje gradiva. Kraljevska hrvatsko-slavonsko-dalmatinska vlada donosi Zakon o Zemaljskom arhivu u Zagrebu 1870. godine, koji je sadržavao odredbe o korištenju gradiva, što je značilo otvaranje arhiva za javnost. Arhiv seli iz Banske palače u novi prostor 1913. godine, u tadašnju zgradu odnosno istočno krilo Sveučilišne knjižnice. Godine 1923. ustanova se osamostaljuje i počinje djelovati odvojeno od uprave pod nazivom Kraljevski državni arhiv, a 1945. godine postaje matični arhiv Socijalističke Republike Hrvatske pod nazivom Državni arhiv Narodne Republike Hrvatske, te 1962. godine kao Arhiv Hrvatske.

²⁵ Arhiv Republike Slovenije. (n.d.). *Arhivalija meseca*. Portal Republike Slovenije. Dostupno na: <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/arhivalija-meseca/> [17. 7. 2022.]

Sljedeće godine definira je teritorijalna nadležnost arhiva. U ovo vrijeme razvijaju se neki od prvih odjela Arhiva, a 1976. službeno nastaje i Kinoteka Hrvatske na temelju Zakona o kinematografiji. Arhiv Hrvatske postaje Hrvatski državni arhiv 1993. godine, te nakon preseljenja Nacionalne i sveučilišne knjižnice u novi prostor 1995. godine dobiva na korištenje cijelu zgradu na Marulićevom trgu, gdje se nalazi i danas.

Prema Zakonu o arhivskom gradivu i arhivima, u nadležnost HDA spada gradivo stvaratelja čije djelovanje pokriva ili je značajno za čitav ili veći dio teritorija Republike Hrvatske (čl. 32, st. 1). Osim što obavlja vlastitu arhivsku djelatnost, HDA skrbi o čitavoj arhivskoj mreži u državi tako da koordinira rad drugih arhiva, daje preporuke, nudi stručnu podršku njihovom radu, provodi osposobljavanje i usavršavanje djelatnika, nadzire provedbu arhivskih programa, te provodi druge povezane aktivnosti (čl. 34). U njegovom sastavu djeluje devet odjela: Odjel za zaštitu i obradu arhivskog gradiva, Hrvatska kinoteka, Odjel za informacije i komunikaciju, Središnji laboratorij za konzervaciju i restauraciju, Središnji fotolaboratorij, Odjel za digitalno gradivo i informacijske tehnologije, Odjel općih i računovodstvenih poslova, Odjel Depozit Zagrebačke nadbiskupije, te Zavod „Ivan Kukuljević Sakcinski“. Trenutno arhiv skrbi za oko 29.000 dužnih metara arhivskog gradiva.²⁶

Hrvatski državni arhiv redovito organizira događanja kako bi predstavio svoju djelatnost javnosti, potaknuo interes korisnika i tako pridonio „očuvanju ne samo kulturne i povijesne baštine, nego i identiteta, samosvijesti i temeljnih vrijednosti sredine“.²⁷ Svake godine obilježavaju se Međunarodni dan i tjedan arhiva, Dan Hrvatskog državnog arhiva, Noć muzeja, Noć knjige, te drugi događaji (Hrvatski državni arhiv 2022.: 9). Arhiv je redovito i dio Međunarodnog sajma knjiga i učila *Interliber*. Jednom mjesečno održavaju se manifestacije *Filmski četvrtak* te *Kulturni četvrtak*, koji su pokrenuti 2013. godine. *Kulturni četvrtak* program je kojim HDA predstavlja javnosti jedan aspekt svojih kulturno-prosvjetnih aktivnosti. Organiziran je u obliku jednomjesečnih predavanja različite kulturno-društvene i znanstvene tematike koja su inspirirana gradivom koje čuva HDA. *Filmski četvrtak* također se održava jednom mjesečno u svrhu promidžbe audiovizualnog gradiva koje čuva Hrvatski filmski arhiv. Planom rada ove godine predviđa se nastavak rada Hrvatskog filmskog arhiva na organizaciji i provedbi raznih filmskih programa s kinima Kinoteka i Tuškanac. Neki od njih su program „Filmski kurikulum“ u kinu Tuškanac, „Klasici hrvatskog filma“ u kinu Kinoteka, te

²⁶ Hrvatski državni arhiv. (n.d.). *Istražite gradivo*. Dostupno na: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Istrazite-gradivo> [20.9.2022.]

²⁷ Hrvatski državni arhiv. (n.d.). *Stalni postav*. Dostupno na: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Izlozbe-i-dogadjanja/Stalni-postav> [5.8.2022.]

prezentacija hrvatske filmske baštine na filmskom festivalu u Puli. Hrvatski državni arhiv također ima aktivne profile na društvenim mrežama: Facebooku, Instagramu, YouTubeu te LinkedInu.

4.4. Zaključak poglavlja

Za provedbu pregleda djelatnost izabranih nacionalnih arhiva korišteni su važeći zakoni i propisi te mrežne stranice arhiva. U slučaju Mađarskog nacionalnog arhiva, podatak o količini gradiva pod skrbi arhiva preuzet je s *Digital Archives Portal* dok je za ARS i HDA taj podatak preuzet s njihovih mrežnih stranica. Iako su se arhivske službe ovih država počele polako razvijati nakon oko 11. i 12. stoljeća, te su doživjele svoj procvat krajem 19. i tijekom 20. stoljeća, mrežne stranice arhiv navode različite godine kao vrijeme njihova osnutka. Primjerice, Hrvatski državni arhiv smješta svoj službeni početak rada kao institucije u godinu izrade Škrinje povlastica, zbog važnosti dokumenata i isprava koji su se pohranjivali u njoj, iako je osnovan kao samostalna ustanova tek 1923. godine. Arhiv Republike Slovenije posebno ističe godinu 1945. na svojim stranicama jer je arhiv tad osnovao kao samostalna ustanova, iako je osnovan kao dio Nacionalnog muzeja 1887. godine. Početkom Mađarskog nacionalnog arhiva smatra se 1723. godina, kada je zakonom definirana obveza pohrane javnih isprava u kraljevski arhiv, iako se kasnija godina 1884. također može smatrati svojevrsnim početkom njegova djelovanja, jer je u to vrijeme osnovan *novi* Nacionalni arhiv.

Tablica 2. Pregled djelatnosti nacionalnih arhiva Mađarske, Slovenije i Hrvatske.

Pregled djelatnosti nacionalnog arhiva			
Aspekt	Nacionalni arhiv		
	MNA	ARS	HDA
Godina osnutka	1723.	1887.	1643.
Tip ustanove	Samostalna	U sastavu nadležnog ministarstva	Samostalna
Broj osnovnih ustrojstvenih jedinica	19	8	9
Količina gradiva (u dužnim metrima)	82.586	27.850	29.000

Osnovna djelatnost	Tradicionalni arhivski poslovi, osposobljavanje djelatnika, nadzor rada arhiva, izrada jedinstvenih uputa za upravljanje gradivom	Tradicionalni arhivski poslovi, osposobljavanje djelatnika, nadzor rada stvaratelja, nadzor obavljanja arhivske djelatnosti, odabir, vrednovanje, sređivanje te zaštita arhivskog gradiva, promocija rada arhiva	Tradicionalni arhivski poslovi. osposobljavanje djelatnika, nadzor rada arhiva, evaluacija programa rada državnih arhiva, nadzor stvaratelja/imatelja gradiva, promocija rada arhiva
Evidencije	Registri javnog i privatnog arhivskog gradiva, evidencija gradiva značajnog za Mađarsku u inozemstvu	Fondovi i zbirke; gradivo o Sloveniji u inozemstvu; javni simboli; registar stvaratelja; registar digitalne pohrane; registar pružatelja opreme i usluga digitalne pohrane; registar certificirane strojne i programske opreme i usluga; registar ovjerenih internih pravila te modela ovjerenih internih pravila	Registar arhivskih fondova i zbirki RH, evidencija gradiva značajnog za Hrvatsku u inozemstvu, upisnik arhiva, upisnik vlasnika i imatelja privatnog arhivskog gradiva
Skrb o filmskom gradivu	Ne	Da	Da
Aktivnosti popularizacije djelatnosti	Tematske izložbe, objavljivanje članaka, radionice, korištenje društvenih mreža	Tematske izložbe, <i>Arhivalija mjeseca</i> , objavljivanje članaka, radionice, korištenje društvenih mreža	Tematske izložbe, <i>Kulturni četvrtak</i> , <i>Filmski četvrtak</i> , organizacija drugih filmskih programa, radionice, korištenje društvenih mreža

Djelatnost Mađarskog nacionalnog arhiva značajno se razlikuje od djelatnosti ARS-a i HDA u tome što on ne skrbi za filmsko gradivo. Ostale aktivnosti i poslovi arhiva vrlo su slične, što govori kako nacionalni arhivi uglavnom imaju iste uloge – tradicionalni poslovi u radu s gradivom, osposobljavanje djelatnika, objavljivanje stručnih članaka, promocija njihovog rada, organiziranje izložbi, pružanje podrške područnim arhivima. ARS se ističe zbog vrsta evidencija koje vodi, od kojih se njih nekoliko odnosi na digitalno gradivo i usluge. Unutar

posljednja dva desetljeća svakako je vidljiv pomak s tradicionalnih aktivnosti na rad sa suvremenim tehnologijama u tome što novi arhivski zakoni i drugi propisi definiraju i opisuju rad s digitalnim gradivom, zbog čega ovi arhivi imaju aktivne odsjeke i odjele koji se bave digitalnim gradivom i evidencijama.

5. Digitalne usluge izabраниh nacionalnih arhiva

Nove tehnologije omogućile su pronalazak novih načina očuvanja kulturne baštine, a istovremeno su i otvorile vrata novim načinima komuniciranja s javnošću. Komuniciranje s postojećim i potencijalnim budućim korisnicima posebno je važno u doba kada ljudi informacijama mogu pristupiti gotovo bilo kada i bilo gdje. Nisu sve informacije jednako pouzdane i vjerodostojne, a na baštinskim je institucijama da sebe predstavljaju kao izvore kvalitetnih, provjerenih i pouzdanih informacija. U ovom slučaju posebno je značajna uloga arhiva, ne samo kao čuvara baštine, već kao izvora različitih informacija značajnih za povijest društvenog razvoja. Najčešći korisnici arhiva upravo su povjesničari i drugi istraživači kojima arhivi nude pristup informacijama neprocjenjive vrijednosti. Međutim, u današnjem društvu zbog široke dostupnosti informacija različite kvalitete, arhivi moraju pronaći nove načine predstavljanja svoje djelatnosti javnosti kako bi privukli druge korisnike. Javnosti je potrebno demonstrirati zašto su upravo arhivi izvor pouzdanih i vrijednih informacija. Alati koje nudi informacijsko-komunikacijska tehnologija uvelike su vezani uz korištenje interneta – danas velik broj baštinskih institucija razvija i nudi raznovrsne digitalne usluge svojim korisnicima: od vlastite mrežnih stranica, preko svojih profila na društvenim mrežama, do suvremenih arhivskih portala i platformi za pristup digitaliziranom gradivu i podacima. U upotrebi su i stariji alati poput komunikacije putem e-pošte, što može biti značajno za potencijalnog korisnika s pitanjima o uslugama neke ustanove. S druge strane, zainteresirani korisnici moraju moći razumjeti što im točno organizacije nude i zašto, zbog čega institucije moraju dobro poznavati dostupne alate kako bi svoju ulogu u suvremenom društvu mogle predstaviti na svima razumljiv način i tako privući nove korisnike.

Mrežni alati značajno olakšavaju arhivima prezentaciju njihove djelatnosti javnosti. Iako se posljednjih 20 godina na globalnoj razini potiču projekti koji uključuju digitalizaciju velikih količina gradiva, zbog čega su velike količine gradiva već dostupne na raznim mrežnim platformama, Pitol (2019) ističe kako sve arhivsko gradivo koje se sada čuva u baštinskim institucijama vjerojatno nikad neće biti digitalizirano te da će u puno slučajeva ipak biti potreban fizički dolazak u ustanovu. Upravo je iz ovog razloga važno ponuditi određene praktične informacije na mrežnim stranicama arhiva i drugih baštinskih institucija koje korisnicima pomažu u planiranju i organiziranju posjeta željenoj ustanovi. Pitolovim radom nastao je *Archival Research Preparation Online (ARPO) Index*, alat za vrednovanje mrežnih stranica arhiva odnosno sadržaja koji nude. Kriteriji vrednovanja svode se na devet ključnih aspekata: 1. opcije slanja upita, što primjerice podrazumijeva mrežne obrasce za slanje upita

ili dostupnost adresa e-pošte djelatnika; 2. mogućnost pregledavanja popisa zbirki gradiva s povezanim obavijesnim pomagalima, što obuhvaća pristup popisima fondova ili zbirki, korištenje obavijesnih pomagala; 3. pretraživanje gradiva korištenjem ključnih riječi; 4. pregled rezultata pretrage gradiva; 5. privremeno spremanje rezultata; 6. trajno spremanje ili preuzimanje rezultata na vlastito računalo; 7. pristup informacijama za planiranje posjeta (adresa, točna lokacija, radno vrijeme, procedura pristupa i korištenja gradiva); 8. mogućnosti rezerviranja termina posjete; te 9. podnošenje zahtjeva za korištenje gradiva (144-149). Ovi kriteriji samo su preporuke koje arhivi mogu uzeti u obzir tijekom planiranja mrežne stranice. Nemaju svi arhivi i srodne ustanove jednake potrebe kao što niti ne nude jednake usluge – ovime se ističe potreba za pažljivim planiranjem svih aspekata njihova rada, a posebno komunikacije i rada s korisnicima.

Jones i Simpson (2019.) kao voditelji male novozelandske galerije tijekom posljednjeg su desetljeća promijenili mišljenje o načinu upravljanja mrežnom stranicom institucije, kada je galerija bila prisilno zatvorena zbog poplave. Propitkivali su svodi li se uloga mrežne stranice samo na „praktične informacije“ koje potiču fizički posjet ustanovi. Sa sličnom situacijom suočile su se brojne druge baštinske institucije u vrijeme kada je svijet pogodila pandemija bolesti COVID-19, kada su zbog mjera sprečavanja širenja bolesti te institucije bile prisilno zatvorene, a djelatnici su morali pronaći nove načine obavljanja svoje djelatnosti, što je uključivalo rad na mreži. Iako je primarna uloga mrežne stranice da promiče rad institucije i obavještava korisnika o radnom vremenu, događanjima i sličnom, baštinske institucije imaju puno veću moć zbog onoga što čuvaju – poticanje ideja, priča, sudjelovanje korisnika. Ova moć seže dalje od samih mrežnih stranica – kolaborativne aktivnosti mogu se pronaći na društvenim mrežama te u okviru raznovrsnih suvremenih projekata. Različite društvene mreže nude različite alate kojima organizacije mogu komunicirati sa svojim korisnicima te se prema tome može oblikovati komunikacijska strategija. Ovo će se poglavlje osvrnuti na sadržaj mrežnih stranica izabраниh arhivskih službi u okviru Pitolovih (2019.) kriterija, njihovu prisutnost na društvenim mrežama, digitalne arhive, arhivske portale i druge digitalne usluge koje koriste kako bi komunicirali s korisnicima, predstavili svoju djelatnost, te povećali dostupnost i olakšali pristup svom gradivu.

5.1. Digitalne usluge Mađarskog nacionalnog arhiva

Sučelje početne stranice središnjeg Mađarskog nacionalnog arhiva prikazano je na slici 1. U gornjem desnom kutu sučelja nalaze se opcije za prilagodbu stranice – promjena jezika i sučelje za slabovidne osobe. Vidljive su i ikone za pristup profilima arhiva na Facebooku i

Instagramu, iako je institucija aktivna i na drugim mrežama. Sadržaj je moguće pregledavati na mađarskom, engleskom i njemačkom jeziku. Stranica nudi tri izbornika: glavni izbornik (mađ. *Menü*), brzi izbornik (mađ. *Gyorsmenü*) i izbornik institucija članica mreže nacionalnog arhiva (mađ. *Tagintézmények*, engl. *member institutions*).

Slika 1. Mrežna stranica Mađarskog nacionalnog arhiva.

Izvor: Magyar Nemzeti Levéltár. *Országos Levéltára*. Dostupno na: <https://mnl.gov.hu/ol>

[25.8.2022.]

Pod glavnim izbornikom nudi se pet podizbornika: *Aktualno* (mađ. *Aktuális*), *Informacije za istraživanje* (*Kutatási információk*), *Baze podataka* (*Adatbázisok*), *Javna edukacija* (*Közművelődés*), *O nama* (*Rólunk*). Pod brzim izbornikom ponuđene su poveznice za najvažnija događanja, podatke o djelatnicima, najčešća pitanja, te alate i informacije važne za provedbu istraživanja (baze podataka, posjet arhivima i drugi). Izbornik institucija nudi poveznice na sve arhive u sastavu mreže Mađarskog nacionalnog arhiva. U okviru Pitolovih (2019.) kriterija vrednovanja sadržaja mrežnih stranica arhiva, mrežne stranice MNA zadovoljavajuće su iz nekoliko razloga. Na samoj početnoj stranici dostupni su podaci o radnom vremenu svake od tri lokacije arhiva, ovisno o danu posjeta stranici, a detaljnom pregledu radnog vremena čitaonica pristupa se putem dostupnih izbornika. Na stranicama su dostupne i dodatne informacije za kontakt poput brojeva telefona i adrese e-pošte putem kojih zainteresirani posjetitelj može kontaktirati željenu ustanovu. Osim toga, navedene su i upute

za korištenje javnog prijevoza i parkiranja. Ovaj aspekt posebno je koristan za turiste koji često putuju javnim prijevozom, a i zato što su neke čitaonice na lokacijama za koje su potrebne posebne dozvole pristupa. Nadalje, jedinstven izbornik namijenjen isključivo pregledavanju i odabiru dostupnih baza podataka i digitaliziranih obavijesnih pomagala također je pozitivan aspekt stranice jer nudi pregled dostupnih digitalnih usluga pretraživanja gradiva na jednom mjestu. Pod ovim izbornikom moguće je pristupiti i digitaliziranim starim izdanjima različitih evidencija i popisa za lakšu pretragu dostupnog gradiva i pripremu istraživanja. Putem mrežnih stranica moguće je pristupiti i pregledavati virtualne izložbe arhiva. Postoji nekoliko mjesta na stranicama koja nude dodatne informacije o načinima rezerviranja gradiva, radnom vremenu i pravilima korištenja svake čitaonice. Dostupni su i odgovori na neka od najčešćih pitanja i cjenik izrade različitih vrsta kopija, što je posebno važno za korisnike koji planiraju svoj prvi posjet arhivu ili trebaju pomoć za početak pretraživanja.

Mrežne stranice na mađarskom jeziku ispunjene su i drugim sadržajima poput članaka različite tematike kojima se promoviraju aktualne i buduće izložbe, nova izdanja, obilježavanje važnih obljetnica, korisnici se obavještavaju o nadopunjenim bazama podataka, a djelatnici se pozivaju na edukacije. Članke je moguće pretraživati po raznim kategorijama, a jedna od njih jest „Dokument tjedna.“ Članci unutar ove kategorije često se poklapaju s obilježavanjem značajnih obljetnica u mađarskoj povijesti. Neki članci obrađuju teme svakodnevnog života u različitim povijesnim razdobljima, a drugi obrađuju političko-ekonomske teme. Promatrajući raznolikost tema koje obrađuju članci kategorije „Dokument tjedna“, vidljiva je motivacija MNA da posjetiteljima i zainteresiranim prikaže važnost trajnog čuvanja različitih vrsta dokumenata – oni svjedoče o povijesnom razvoju mađarskog naroda i države, o značajnim političkim odlukama, te o promjenama u svakodnevnom životu, i oblikuju njihov identitet danas. S druge strane, na engleskom jeziku ponuđeno je znatno manje opcija. Ponuđena su dva izbornika – glavni te izbornik institucija u mreži nacionalnog arhiva. Ponuđene poveznice pod glavnim izbornikom odnose se većinom na pomoć korisnicima u istraživanju gradiva: najčešća pitanja o istraživanju unutar arhiva, genealoška istraživanja, baze podataka, obavijesna pomagala, opisi gradiva, te korisne poveznice. Osim toga, posjetitelji mogu dobiti uvid u pravni okvir koji uređuje rad nacionalnog arhiva. Korisno je što su i na engleskom jeziku dostupne informacije o javnom prijevozu i dostupnim uslugama, čime se izlazi ususret inozemnim korisnicima. Uzimajući u obzir vrstu dostupnog sadržaja na engleskom jeziku, engleska verzija stranice namijenjena je primarno zainteresiranim istraživačima, dok je na mađarskim stranicama moguće pronaći općenite informacije o radu i organizaciji arhiva. Međutim, na engleskim stranicama nisu dostupni članci koji bi zbog raznih tema koje obrađuju zasigurno

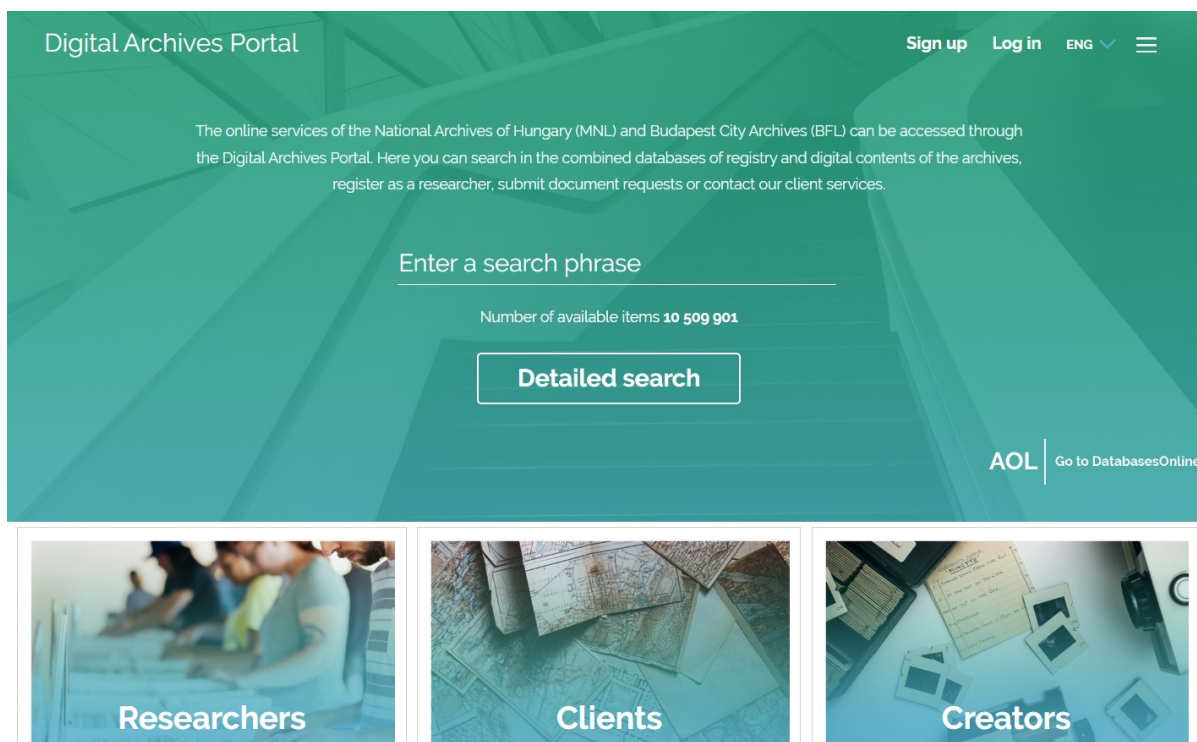
mogli zanimati inozemne posjetitelje. Iako je mrežna stranica svakako vrijedan alat promoviranje arhivske djelatnosti, profili na društvenim mrežama otvaraju veće mogućnosti za komunikaciju i poticanje diskusija zbog dostupnih opcija reagiranja i komentiranja na objavama, kao i mogućnosti organizacije i najave događanja (engl. *events*) vezanih uz aktivnosti arhiva. Mađarski nacionalni arhiv redovito objavljuje na svojoj stranici na *Facebooku*, a objave su najčešće u obliku fotografija gradiva ili događanja kojima se posjetiteljima promoviraju aktualna zbivanja.²⁸ Nerijetko su korišteni i simboli *emoji*, zbog kojih tekstovi objava djeluju dinamičnije. Reagiranjem i komentiranjem objava posjetitelji izražavaju svoje stavove te, potaknuti objavama ustanove, mogu započinjati i sudjelovati u diskusijama o povijesnim i aktualnim društvenim pitanjima.

Od 2001. godine u sklopu MNA objavljuje se elektronički časopis *ArchívNet* koji se posebno bavi događajima 20. stoljeća.²⁹ Članke mogu slati i objavljivati različiti autori: mađarski i strani arhivski i povijesni stručnjaci, nastavnici, studenti i drugi zainteresirani. Časopis dobiva novo sučelje 2016. godine, kada se širi i spektar sadržaja koje pokriva – povijesne teme nadovezuju se na aktualna događanja u društvu, a posebno zanimljivima postaju osobni dokumenti. Na portalu je izbornik kojim je moguće pretraživati članke različite ali povezane tematike: vojna povijest, ekonomija, politika i druge. Svaki broj časopisa ukratko je predstavljen u kratkom tekstu s desne strane sučelja.

Zbog situacije s pandemijom bolesti COVID-19, Mađarski nacionalni arhiv posebno ističe mogućnost registracije za pretraživanje gradiva putem mađarskog digitalnog arhivskog portala (mađ. *Elektronikus Levéltári Portál*, engl. *Digital Archives Portal*), koji je moguće pregledavati na mađarskom i engleskom jeziku. Njegova početna stranica prikazana je na slici 2: prikazuje osnovnu tražilicu prema ključnim riječima i poveznice na informacije namijenjene trima skupinama različitih korisnika sustava: istraživačima (engl. *researchers*) koji pretražuju dostupno gradivo u svrhu istraživanja, korisnicima (engl. *clients*) gdje su ponuđeni različiti obrasci s dodatnim upitima te korisnička podrška, te stvarateljima (engl. *creators*) kojima su ponuđene osnovne upute o upravljanju i postupanju s digitalnim gradivom i povezanim metapodacima.

²⁸ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. (n.d.). [Facebook stranica]. Dostupno na <https://www.facebook.com/MNLOLeveltara> [26.8.2022.]

²⁹ ArchívNet. (n.d.). Dostupno na: <https://www.archivnet.hu/> [30.8.2022.]

Slika 2. Početna stranica mađarskog arhivskog portala.

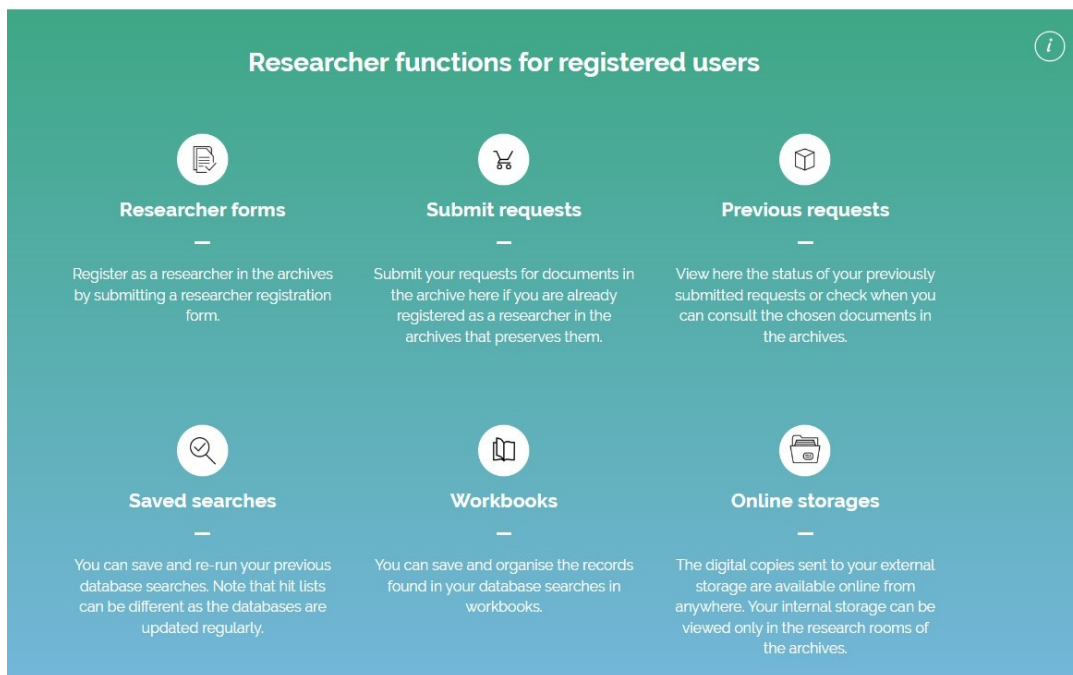
Izvor: Digital Archives Portal. Dostupno na: <https://www.eleveltar.hu/> [26.8.2022.]

Osnovne funkcije za registrirane korisnike prikazane su na slici 3. Portal istraživačima nudi mogućnost pretraživanja osnovnih podataka o gradivu, ali i spremanje pretraga, organizaciju izabranih rezultata i pregled zahtjeva za gradivo, što je još jedan od aspekata koje Pitol (2019.) navodi kao važne za kvalitetnu mrežnu stranicu arhiva. Osim jednostavnog pretraživanja po ključnim riječima, dostupno je i napredno pretraživanje po skupinama metapodataka, primjerice prema stvaratelju, naslovu, vrsti gradiva, jeziku, periodu, mjestu, opisu i signaturi. Moguće je pretraživati gradivo mreže nacionalnog arhiva, Gradskog arhiva Budimpešte, te crkvenih i sveučilišnih arhiva.

Log in to reach services available only for registered webpage users.

Registration

Log in

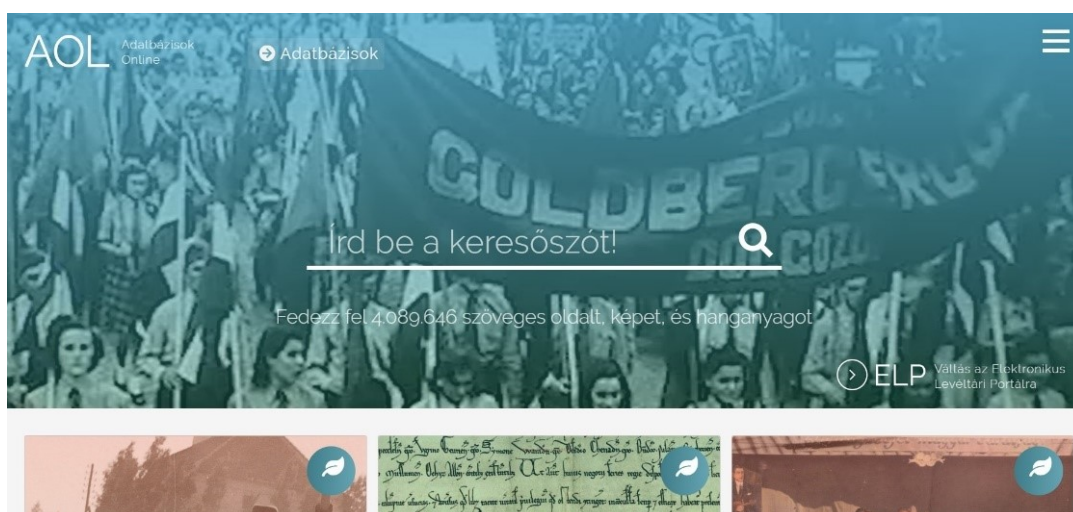
Slika 3. Funkcije mađarskog sustava *Digital Archives Portal* za registrirane korisnike.

Izvor: Digital Archives Portal. Dostupno na: <https://www.eleveltar.hu/> [18.9.2022.]

U Izvještaju o arhivima iz 2005. godine spomenuti su brojni projekti i aktivnosti u svrhu digitalizacije kulturne baštine u kojima sudjeluje i Mađarski nacionalni arhiv, na čijim mrežnim stranicama je već tada bilo moguće koristiti obavijesna pomagala za pretraživanje nacionalnih fondova i zbirki arhivskog gradiva. Digitalizacija kulturne baštine ostala je prioritet baštinskih institucija, čemu svjedoče razni alati za pretragu digitaliziranog gradiva i relevantnih podataka. Istovremeno su postali aktualni i razni međunarodni suradnički projekti, na kojima je nacionalni arhiv imao ključnu ulogu. Na mrežnim stranicama mreže Mađarskog nacionalnog arhiva navedeno je nekoliko baza podataka putem kojih korisnici mogu pristupiti arhivskom gradivu i povezanim podacima: putem vlastite mrežne baze podataka (mađ. *AdatbázisokOnline*, AOL), na portalu Hungaricana, putem Mađarskog nacionalnog digitalnog arhiva (mađ. *Magyar Nemzeti Digitális Archívum*, MaNDA), i prethodno opisanog mađarskog digitalnog arhivskog portala, koji i sam korisnicima nudi poveznice na Hungaricanu i AOL. Bazu podataka pokrenuo je nacionalni arhiv 2009. godine, a njezin sadržaj proširen je nakon integracije područnih arhiva u mrežu MNA 2012. godine.³⁰ Slika 4 prikazuje osnovno sučelje

³⁰ AdatbázisokOnline. (n.d.). *Impresszum*. Dostupno na: <https://adatbazisokonline.hu/impresszum> [27.8.2022.]

za pretragu baze. Gradivo je moguće pretraživati po zbirka, abecedno ili prema ključnim riječima. Ispod osnovne tražilice dostupan je pregled tematskih zbirki koje su podijeljene na: gradivo vezano uz genealoška istraživanja, Prvi svjetski rat, lokalnu povijest mađarskog teritorija, Reformaciju (zbirka je nastala povodom obilježavanja 500. godišnjice), mađarsku srednjovjekovnu povijest, Sovjetski Savez, te gradivo nastalo nakon 1945. godine radom Mađarske radničke partije i Mađarske socijalističke radničke partije. Svaka je zbirka podijeljena na manje baze podataka i uključuje obavijesna pomagala, dodatne izvore i pomoćne alate za provedbu istraživanja.

Slika 4. Početna stranica baze podataka Mađarskog nacionalnog arhiva.

Izvor: Magyar Nemzeti Levéltár. *AdatbázisokOnline*. Dostupno na:

<https://adatbázisokonline.hu/> [27.8.2022.]

Portalom Hungaricana upravlja mađarska Parlamentarna knjižnica.³¹ Portal objedinjuje gradivo pohranjeno prvenstveno u mađarskim arhivima, knjižnicama i muzejima, no zbirke portala nadopunjuje i kulturna baština nekih inozemnih ustanova, među kojima su Hrvatski državni arhiv i njegovi područni državni arhivi. Slika 5 prikazuje početnu stranicu Hungaricana. Kulturna baština na portalu organizirana je u nekoliko baza podataka: *Gallery*, *Library*, *MAPIRE*, *Maps and Plans*, *Archives*, *Budapest Time Machine* i *Folk Music*. Baza podataka *Library* sadrži publikacije i dokumente objavljene u baštinskim institucijama, lokalnim zajednicama, obrazovnim institucijama i drugima, dok *Gallery* sadrži vizualno gradivo poput slika, fotografija, razglednica i gravura. Baza *Archives* objedinjuje arhivsko gradivo. *Folk Music* objedinjuje razne glazbene i plesne zapise. Unutar baze *Budapest Time*

³¹ Hungaricana. (n.d.). *About*. Dostupno na: <https://www.hungaricana.hu/en/about/> [7.8.2022.]

Machine moguće je pretraživati povijesne tekstove i pregledavati interaktivne karte Budimpešte.

Slika 5. Početna stranica portala Hungaricana.

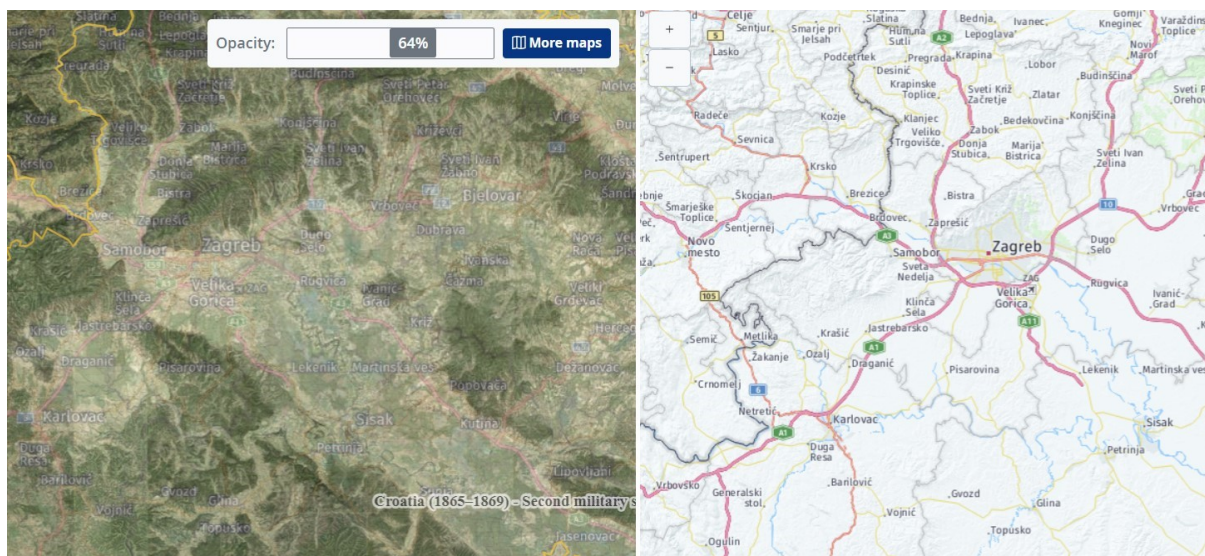
Izvor: Hungaricana. Dostupno na: <https://www.hungaricana.hu/en/> [27.8.2022.]

Jedna od ponuđenih baza podataka unutar portala Hungaricana jest MAPIRE, odnosno *Arcanum Maps*. Ova baza ustvari je kartografski portal putem kojeg je moguće pregledavati povijesne karte Habsburške Monarhije i Europe općenito (Lemić 2019: 142). Projekt razvija i financira mađarska tvrtka Arcanum, a na njemu surađuje nekoliko organizacija: Austrijski državni arhiv, Mađarski nacionalni arhiv, Hrvatski državni arhiv, Mađarski ratni arhiv, Gradski arhiv Budimpešte, Odsjek za geofiziku mađarskog sveučilišta ELTE te Vladin ured grada Budimpešte.³² Tvrtka Arcanum koristi posebnu opremu za skeniranje karata i daljnju obradu prije objave na portalu, a ključan korak jest postupak geo-referenciranja odnosno utvrđivanja GPS koordinata za svaki piksel.³³ Neke od najvažnijih značajki sustava *Arcanum Maps* jesu mogućnost usporedbe povijesnih karata sa suvremenim kartama, opcija zumiranja i odabira željenog područja, trodimenzionalni pregled karte, sinkronizirani pregled. Korisnici mogu

³² Arcanum. (n.d.). *Arcanum Maps*. Dostupno na: <https://www.arcanum.com/en/maps/#tech-description> [7.8.2022.]

³³ Arcanum. (n.d.). *Historical maps*. Dostupno na: <https://www.arcanum.com/en/technology/historical-maps/> [7.8.2022.]

odabrati suvremene karte koje žele pregledavati prema platformi: HERE satelitske karte, Open Street Map, Google Street, Satellite ili Hybrid karte. Slika 6 prikazuje primjer sinkroniziranog prikaza karata dijela Hrvatske, gdje je vidljiva opcija reguliranja prozirnosti (engl. *opacity*) u gornjem desnom kutu povijesne karte, na lijevoj strani slike. Kao podloga povijesnoj karti korištena je HERE Aerial karta dok je s desne strane korištena obična HERE karta. Kartu je moguće pretraživati upisom željenog definiranog područja, u kom slučaju će se sinkronizirane karte automatski zumirati i prikazati željeno područje.

Synchronized view

Slika 6. Primjer sinkroniziranog prikaza karata na portalu *Arcanum Maps*.

Izvor: Arcanum Maps. *Synchronized view*. Dostupno na:

<https://maps.arcanum.com/en/synchron/europe-19century-secondsurvey> [28.8.2022.]

Mađarski nacionalni digitalni arhiv nastao je radom neprofitne organizacije *Forum Hungaricum*. Ova organizacija danas je najveći mađarski agregator za Europeanu i kontinuirano proširuje i poboljšava funkcionalnosti digitalnog arhiva.³⁴ Na svojim mrežnim stranicama i na društvenoj mreži Facebook također objavljuje članke o zanimljivim temama iz različitih društvenih područja - povijesti, umjetnosti, tehnologije, obrazovanja i drugih. Organizira i vodi druge projekte vezane uz korištenje digitalizirane kulturne baštine, kao na primjer Nacionalni povijesni tematski park kroz čije se programe promovira mađarska filmska

³⁴ Europeana. (n.d.). *Forum Hungaricum Non-profit Ltd*. Dostupno na: <https://pro.europeana.eu/organisation/forum-hungaricum-non-profit-ltd> [7.8.2022.]

kulturna baština. Rad organizacije obuhvaća i organizaciju virtualnih izložbi i tečajeva. Od 2013. godine u bazi Mađarskog nacionalnog digitalnog arhiva objedinjuje i olakšava pristup digitaliziranoj kulturnoj baštini i povezanim metapodacima mađarskih muzeja, knjižnica, arhiva, privatnih zbirki, kulturno-obrazovnih ustanova i nevladinih organizacija.³⁵ Gradivo opisuje ukupno 41 polje metapodataka, a moguće je pretraživati po svim poljima ili po skupinama *Titles, Subjects, Names, Periods, Places* i *Data identifiers*.³⁶ Na primjer, pretraga po svim poljima za riječ „Hrvatska“ daje devet rezultata³⁷; ove rezultate moguće je dodatno filtrirati prema tipu, godini, organizaciji, jeziku, licencama, ciljnoj publici, te nosaču izvornika, iako nisu svi podaci dostupni za svaki objekt. Odabirom željenog objekta otvara se zasebna stranica, kao na slici 7.

The screenshot shows the MaNDA (Hungarian National Digital Archive) interface. At the top, there is a navigation bar with 'LOG IN', 'MAGYAR', and 'THEME' options. Below this is the MaNDA logo and the title 'HUNGARIAN NATIONAL DIGITAL ARCHIVE'. A search bar is present with the text 'search in: all fields' and a search button. Below the search bar, it states 'There are 733 130 records and 13 017 610 metadata in our database'. The main content area displays a record for 'Gál villa, Fiume - képeslap, 1900'. On the left, there is a thumbnail of a postcard showing a large villa by the sea. To the right of the thumbnail, there is a star icon and a map icon. Below the thumbnail, the 'ORGANIZATION' is listed as 'Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum - Budapest'. The 'DOCUMENT' section shows icons for a document and a map. The 'LICENCE' section shows the Creative Commons BY-NC-ND license. The 'SHARE' section includes icons for Facebook, Print, Twitter, and Telegram. The main text area contains the title 'Gál villa, Fiume - képeslap, 1900' and two paragraphs of text in Hungarian and English. The 'TITLE(S), LANGUAGE' section shows 'language: hungarian' and 'language: english'. The 'SUBJECT, CONTENT, AUDIENCE' section lists 'subject: vendéglátás-történet', 'subject: kereskedelem-történet', and 'subject: üdvözlőlap'.

Slika 7. Digitalni objekt u bazi podataka Mađarskog nacionalnog digitalnog arhiva.

Izvor: Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum. *Gál villa, Fiume - képeslap, 1900*. Hungarian National Digital Archive. Dostupno na:

https://en.mandadb.hu/tetel/397031/Gal_villa_Fiume_kepeslap_1900 [7.8.2022.]

³⁵ Hungarian National Digital Archive. (n.d.). *About us*. Dostupno na: https://en.mandadb.hu/cikk/650493/About_us [7.8.2022.]

³⁶ Hungarian National Digital Archive. (n.d.). *Search tips*. Dostupno na: https://en.mandadb.hu/cikk/650509/Search_tips [7.8.2022.]

³⁷ Na datum 7.8.2022.

S lijeve strane sučelja prikazan je naziv ustanove koja je objavila objekt (u ovom slučaju to je Mađarski muzej trgovine i ugostiteljstva), poveznicu na izvorno mjesto objave objekta u bazi podataka ustanove gdje je pohranjen (ako postoji), dokumente odnosno datoteke koje čine objekt (izabrani objekt je razglednica pa ga čine dvije datoteke – prednja i stražnja strana), licence kojima je reguliran pristup objektu, te poveznice za „dijeljenje“ objekta na društvenim mrežama. S druge strane nalaze se metapodaci grupirani u sedam kategorija: 1. *Title(s), language*, 2. *Subject, content, audience*, 3. *Creators, contributors*, 4. *Time and places*, 5. *Attributes*, 6. *Legal information*, i 7. *Source and data identifiers*.

5.2. Digitalne usluge Arhiva Republike Slovenije

Slika 8. Početna stranica Arhiva Republike Slovenije.

Izvor: Republika Slovenija. *Arhiv Republike Slovenije*. Dostupno na:

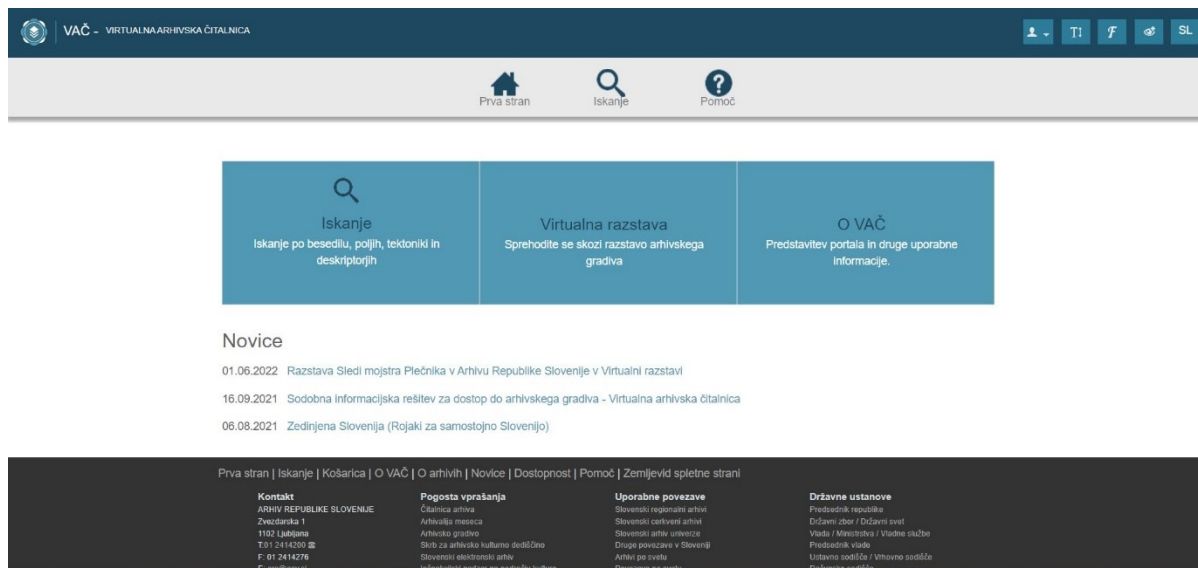
<https://www.gov.si/drzavni-organi/organi-v-sestavi/arhiv/> [2.8.2022.]

Arhiv Republike Slovenije nema vlastitu mrežnu stranicu, već su podaci o njegovu radu dostupni na službenom portalu Republike Slovenije (<https://www.gov.si>), što je prikazano na slici 8. Portal je moguće pregledavati na nekoliko jezika: slovenskom, engleskom, njemačkom, španjolskom, mađarskom, talijanskom, ukrajinskom i srpskom; stranice ARS-a moguće je pregledavati samo na engleskom i slovenskom jeziku. Poveznica za ARS nalazi se na popisu organizacija u sastavu tijela državne uprave odnosno ministarstava (glavni izbornik portala - *Državni organi – Organi v sestavi – Arhiv Republike Slovenije*). Glavni izbornik na mrežnoj stranici ARS-a nudi nekoliko opcija na slovenskom: *Novosti* (slov. *Novice*), *Teme i projekti*,

Usluge (slov. *Storitve*), *Javne objave*, *Zakonodavstvo* (slov. *Zakonodaja*) te *O arhivu*. Jedina opcija koju ne nudi engleska verzija stranice jest Javne objave, gdje se objavljuju pozivi i obavijesti o tehničkim aktivnostima unutar arhiva (prijave za digitalizaciju, čišćenja, renovacije), koje su od interesa zaposlenicima institucije i vanjskim suradnicima. Dostupnost većine sadržaja na engleskom jeziku svakako je velika prednost u usporedbi s mrežnim stranicama Mađarskog nacionalnog arhiva. S druge strane, mrežne stranice ARS-a nisu toliko vizualno zanimljive zbog općeg dizajna portala. Međutim, ARS nudi brojne korisne informacije već na početnoj stranici: kontaktni podaci koji uključuju lokaciju (uz opciju prikaza na karti), broj telefona, e-poštu i poveznice na društvene mreže gdje je aktivan (*YouTube*, *Facebook*, *LinkedIn*, *Twitter* i *Instagram*) te uobičajeno radno vrijeme. Ispod glavnog izbornika vidljive su i aktualne obavijesti o radnom vremenu i održavanju aktivnosti i događanja u arhivu, te poveznice na neke od najčešćih tema koje korisnici pretražuju. Prve među njima odnose se na opcije pretraživanja i naručivanja gradiva – ponuđene su poveznica na slovensku Virtualnu arhivsku čitaonicu (slov. *čitalnica*) kao i poveznica na informacije o mogućnostima rada u fizičkoj čitaonici arhiva. Ranije opisani projekt *Arhivalija mjeseca* također je svojevrsna digitalna usluga jer je izabranom objektu moguće pristupiti i putem mrežnih stranica ARS-a.

Odabirom opcije *Storitve* na izborniku posjetitelji stranice dobivaju uvid u osnovne usluge koje arhiv nudi, uključujući one vezane uz korištenje gradiva: prava, pravila i procedure korištenja te cjenik dodatnih usluga (izrada kopija). Daljnje kategorije usluga odnose se redom na usluge stručnog osposobljavanja i polaganja stručnih ispita za rad s dokumentarnim i arhivskim gradivom, podnošenje raznih zahtjeva za certificiranje opreme i registraciju te vrednovanje gradiva, kao i edukativne radionice o radu arhiva. Posljednje dvije kategorije usluga odnose se na vođenje javnih evidencija te registara, što je definirano slovenskim Zakon o arhivima. Ovim uslugama osiguran je pristup javnim evidencijama i registrima koje vodi Arhiv Republike Slovenije. Pod kategorijom javnih evidencija navedene su tri usluge: Evidencija fondova i zbirki, Evidencija arhivskog gradiva u inozemstvu koje je značajno za Sloveniju i Slovence, te Evidenciju javnih simbola, grbova, zastava, pečata, žigova i markica. Pod kategorijom registara navedeni su Registar stvaratelja arhivskog gradiva, Registar digitalne pohrane, Registar pružatelja opreme i usluga digitalne pohrane, Registar certificirane hardverske i softverske opreme te usluga, Registar potvrđenih internih pravila, te Registar potvrđenih modela internih pravila. Odabirom pojedine usluge otvara se zasebna mrežna stranica s osnovnim informacijama o usluzi, što uključuje i osnovni oblik u kojem je ona dostupna. Za svaku od navedenih usluga naveden je oblik e-usluga (slov. *e-storitev*), osim Evidencije javnih simbola koja je dostupna u obliku e-obrasca ili dokumenta. Ostale usluge

dostupne su na mrežnim sustavima posebno razvijenima za obavljanje arhivske djelatnosti. Primjerice, odabirom usluge Evidencija fondova i zbirki otvara se mrežna stranica s poveznicom „Evidencija fondova i zbirki Arhiva Republike Slovenije“ kojom se pristupa slovenskoj *Virtualnoj arhivskoj čitaonici* (VAČ). Slika 9 prikazuje početnu stranicu VAČ-a.

Slika 9. Početna stranica slovenske Virtualne arhivske čitaonice.

Izvor: Republika Slovenija. *Virtualna arhivska čitalnica*. Dostupno na:

<https://vac.sjas.gov.si/vac> [23.8.2022.]

Virtualna arhivska čitalnica nastala je u okviru projekta razvoja slovenskog digitalnog arhiva kao alat kojim korisnici mogu naručiti i pristupiti gradivu javne arhivske službe s jedne strane, a djelatnici arhiva mogu komunicirati s korisnicima u svrhu poboljšanja funkcionalnosti platforme s druge strane. Na početnoj stranici VAČ-a posjetitelji mogu odabrati pretraživanje gradiva, gdje pristupaju podacima o fondovima i zbirkama slovenske javne arhivske mreže, pregledavanje virtualne izložbe ili pregled općih informacija o platformi. U gornjem desnom kutu sučelja nalaze se opcije prilagodbe teksta i jezika stranice. Gradivo je moguće pretraživati po ključnim riječima, po tektonici gradiva, po poljima metapodataka, te po deskriptorima. Pod opcijom *Virtualna izložba* (slov. *Virtualna razstava*) zasada su dostupne dvije virtualne izložbe unutar Arhiva Republike Slovenije: unutar zgrade i u parku oko zgrade. Izložba u parku fizički je izložena od svibnja do rujna 2022. godine te slijedi deset panoa s naslovom *Sledi majstora Plečnika v Arhivu Republike Slovenije*, posvećenih slovenskom arhitektu Joži Plečniku

povodom 150. godišnjice njegova rođenja.³⁸ Izložba u prostorijama zgrade prati izložbu *Evropa in Evropejci 1950-2020*, kojom se obilježila 70. godišnjica nastanka Schumanove deklaracije u sklopu Međunarodnog dana arhiva 2020. godine.³⁹

Za pristup registrima Arhiva Republike Slovenije koriste se posebne baze u sustavu registara Arhiva Republike Slovenije: *RegUst* za Registar stvaratelja arhivskog gradiva, te *Register Elektronske Hrambe* (REH) za preostale registre. Unutar *RegUst*-a stvaratelji se mogu pretraživati prema matičnom broju, nazivu i nadležnom arhivu (ARS ili područni arhiv), a rezultati prikazuju redom podatke: matični broj, puni naziv, skraćeni naziv, mjesto, adresa, status, nadležni arhiv, pravni temelj, te vrsta. Slika 10 prikazuje primjer podataka za Ministarstvo zdravstva Republike Slovenije, čije je gradivo pod nadležnošću ARS-a.

Izpis: 905-Ustvarjalec arhivskega gradiva
Podatki o ustvarjalcu arhivskega gradiva

matična št.: 5030544000
dolgi naziv: MINISTRSTVO ZA ZDRAVJE
kratki naziv: MINISTRSTVO ZA ZDRAVJE
kraj: Ljubljana
naslov: Štefanova ulica 5
pristojni arhiv: Arhiv RS
pravna podlaga: zakon
status: ustvarjalec
vrsta: proračunski uporabnik

Organizacijske enote ustvarjalca arhivskega gradiva

Nadrejena organizacijska enota

Zapri

Slika 10. Podaci o Ministarstvu zdravstva Republike Slovenije u bazi RegUst.

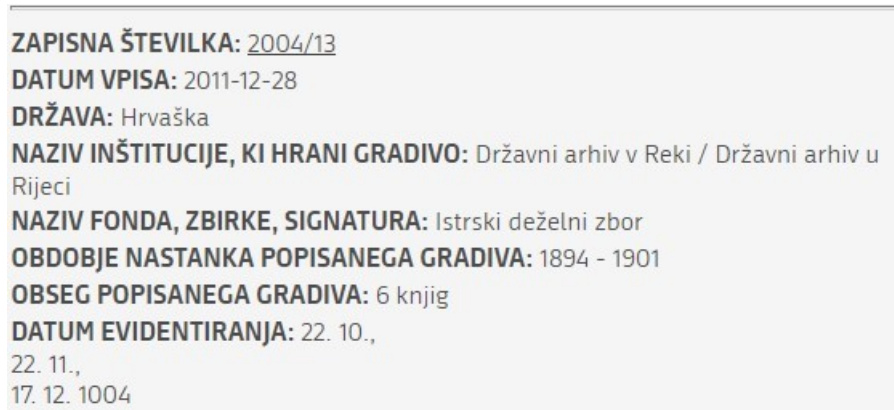
Izvor: Ministarstvo kulture Republike Slovenije. *Evidenca evidentiranj v tujini*. Dostupno na:

<https://rega.ars.gov.si/rega/r/regust/index.htm> [18.9.2022.]

³⁸ Arhiv Republike Slovenije. (10.5.2022.). *Sledi mojstra Plečnika v Arhivu Republike Slovenije*. Portal Republike Slovenije. Dostupno na: <https://www.gov.si/novice/2022-05-10-sledi-mojstra-plecnika-v-arhivu-republike-slovenije/> [23.8.2022.]

³⁹ Arhiv Republike Slovenije. (8.6.2020.) *Međunarodni dan arhivov 2020.: 70. obletnica Schumanove deklaracije*. Portal Republike Slovenije. Dostupno na: <https://www.gov.si/novice/2020-06-08-mednarodni-dan-arhivov-2020-70-obletnica-schumanove-deklaracije/> [23.8.2022.]

Unutar istog sustava pristupa se i bazi Evidencije gradiva u inozemstvu (slov. *Evidenca evintiranj v tujini*), koja se pretražuje upisivanjem naziva ustanova, države ili fonda, zbirke i signatura. Rezultati prikazuju sljedeće podatke: matični broj, datum upisa, državu, naziv institucije u kojoj se gradivo čuva, naziv fonda, zbirke ili signatura, razdoblje nastanka popisanog gradiva, opseg gradiva, te datum evidentiranja. Slika 11 prikazuje primjer jednog skupa podataka o gradivu koje se čuva u Hrvatskoj u Državnom arhivu u Rijeci.

ZAPISNA ŠTEVILKA: 2004/13
DATUM VPISA: 2011-12-28
DRŽAVA: Hrvatska
NAZIV INŠTITUCIJE, KI HRANI GRADIVO: Državni arhiv v Reki / Državni arhiv u Rijeci
NAZIV FONDA, ZBIRKE, SIGNATURA: Istrski deželni zbor
OBDOBJE NASTANKA POPISANEGA GRADIVA: 1894 - 1901
OBSEG POPISANEGA GRADIVA: 6 knjig
DATUM EVIDENTIRANJA: 22. 10.,
22. 11.,
17. 12. 1004

Slika 11. Podaci o gradivu upisanom u Evidenciju gradiva u inozemstvu Arhiva Republike Slovenije.

Izvor: <https://rega.ars.gov.si/rega/r/evv/index.htm> [18.9.2022.]

U Registru digitalne pohrane (slov. *Register elektronske hrambe*, REH) pretražuju se organizacije prema tipu procesa: interna pravila, model pravila, certifikacija, i registracija organizacije. Rezultati prikazuju organizacije s njihovim identifikacijskim brojem, vrstom procesa, imenom podnositelja zahtjeva (organizacije), naslovu zahtjeva, razdoblju valjanosti zahtjeva, namjeni, te vrsti organizacije. Održavanjem javno dostupnih evidencija ARS doprinosi povećanju transparentnosti u djelovanju državnih i drugih organizacija, što je jedna od ključnih zadaća arhivskih službi u suvremenom društvu.

Iako je unutar VAČ-a moguće pretraživati gradivo područnih arhiva slovenske javne arhivske službe, na mrežnim stranicama ARS-a ne postoji mjesto s poveznicama na druge arhive u mreži, kao što to na primjer postoji na stranicama MNA. Dodatne podatke o slovenskoj arhivskoj službi posjetitelji portala mogu pronaći na drugom mjestu, pod područjem kulture (glavni izbornik – *Področja – Kultura – Arhivi*). Informacije navedene na ovom mjestu također su dostupne na engleskom jeziku, osim informacija o nadzoru javnih baštinskih institucija, koji redovito provodi Ministarstvo kulture. Međutim, velik nedostatak mrežnih stranica koje opisuju arhivsku djelatnost Republike Slovenije jest što ne postoji mjesto gdje bi zainteresirani

korisnici mogli vidjeti čitav popis i poveznice na baze podataka unutar kojih mogu pregledavati digitalizirano arhivsko gradivo slovenskih arhiva, što bi trebao biti prioritet u doba kada je fokus na osiguravanju pristupa kulturnoj baštini. ARS na brojne druge načine iskorištava dobrobiti suvremenih tehnologija, čemu svjedoče profili na nekoliko popularnih društvenih mreža, navedeni na početnoj stranici ARS-a. Društvene mreže koriste se za dijeljenje sadržaja o aktualnim društvenim temama, te za najavu aktivnosti u arhivu.

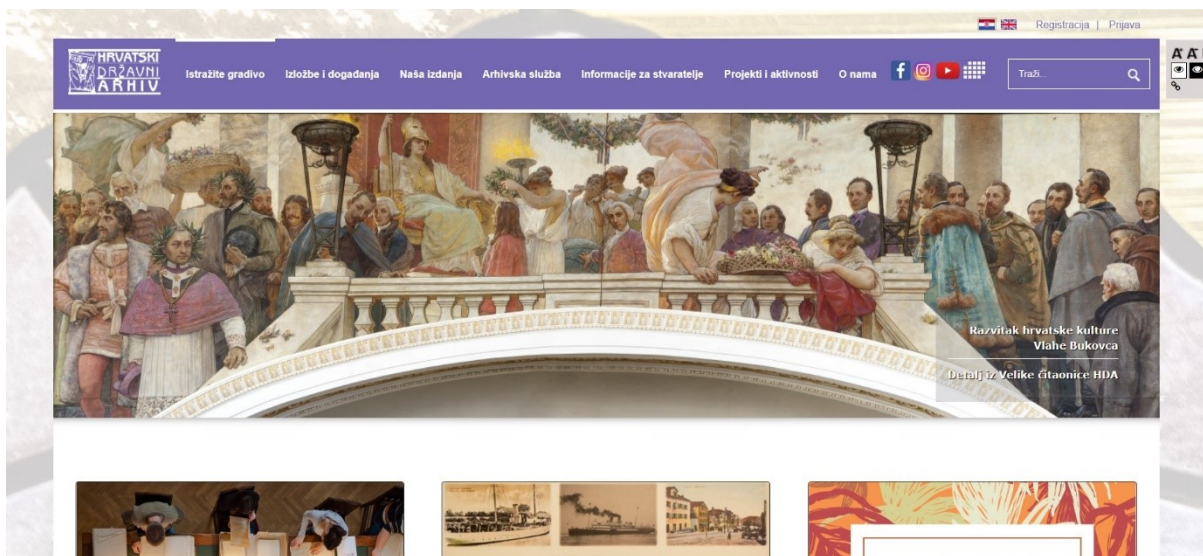
Tijekom posljednjeg desetljeća Arhiv Republike Slovenije intenzivno je radio na digitalizaciji arhivskog gradiva na razini čitave države te je istovremeno sudjelovao na velikim europskim projektima značajnima za budućnost očuvanja gradiva. Osim toga pokrenut je i projekt uspostave slovenskog digitalnog arhiva e-ARH.si, koji je započet 2016. godine kada je Vlada Republike Slovenije odobrila Strateški i izvedbeni plan njegova razvoja.⁴⁰ Strategijom se predviđa obavljanje svih tradicionalnih aktivnosti arhiva u radu s digitalnim gradivom s ciljem njegova dugoročnog očuvanja i osiguravanja daljnje dostupnosti sadašnjim i budućim korisnicima. Obuhvaćena je čitava javna arhivska mreža Slovenije, dakle i nacionalni arhiv i šest područnih arhiva. Već 2008. godine počeli su prvi planovi za izradu digitalnog arhiva, kada je u ARS-u provedena studija izvedivosti dugoročne pohrane i očuvanja e-arhivskog gradiva. Definirano je šest ključnih strateških ciljeva koje je trebalo ispuniti do 2020. godine: prvi se odnosi na nadzor e-gradiva kod stvaratelja i pri njegovu preuzimanju u digitalni arhiv; drugi na njegovu dugoročnu pohranu u arhivu e-ARH.si; treći na daljnju upotrebu i povećanje dostupnosti digitalnog gradiva; četvrti cilj ističe potrebu za aktivnom suradnjom s baštinskim ustanovama u zemlji i inozemstvu; peti cilj predviđa razvoj adekvatnog sustava podrške djelatnika zaposlenih kod stvaratelja i u arhivima; šesti cilj odnosi se na osiguranje dugoročne kvalitete arhiva korištenjem alata CAF (*Common Assessment Framework*). Ovim projektom ARS želi savladati izazove upravljanja digitalnim gradivom i istovremeno svima zainteresiranima omogućiti neometani pristup arhivskoj baštini Republike Slovenije kao jedna od vodećih europskih baštinskih ustanova (Strategija 2016.: 15). U okviru digitalizacije kulturne baštine pokrenuta je i platforma e-Vsebin koja je istovremeno slovenski agregator za Europeanu, a partneri su Arhiv Republike Slovenije te područni arhiv u Mariboru, druge baštinske ustanove i velik broj javnih stvaratelja dokumentarnog i arhivskog gradiva. Agregator poziva stvaratelje da prijave svoje zbirke za Europeanu i nudi usluge digitalizacije za one čije gradivo još nije digitalizirano. Ovim projektima slovenska se javna arhivska služba

⁴⁰ Portal Republike Slovenije.(n.d.). *Projekt e-ARH.si*. Dostupno na: <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/projekt-e-arh-si/> [20.7.2022.]

transformirala iz tradicionalne u suvremenu baštinsku instituciju, prihativši izazove koje digitalno doba postavlja pred arhive. Značaj projekta razvoja digitalnog arhiva očituje se i u činjenici da se Arhiv Republike Slovenije više tako ne predstavlja na društvenim mrežama, već koristi naziv Slovenski elektronski arhiv.

5.3. Digitalne usluge Hrvatskog državnog arhiva

Sučelje početne mrežne stranica Hrvatskog državnog arhiva ima istaknut glavni izbornik odnosno navigacijsku traku s nekoliko podizbornika: *Istražite gradivo*, *Izložbe i događanja*, *Naša izdanja*, *Arhivska služba*, *Informacije za stvaratelje*, *Projekti i aktivnosti* te *O nama* (slika 12). Uz to u gornjem desnom kutu sučelja vidljive su ikone društvenih mreža na kojima HDA ima aktivan profil: *Facebook*, *Instagram* te *YouTube*, te opcije promjene jezika i prilagodbe stranice.

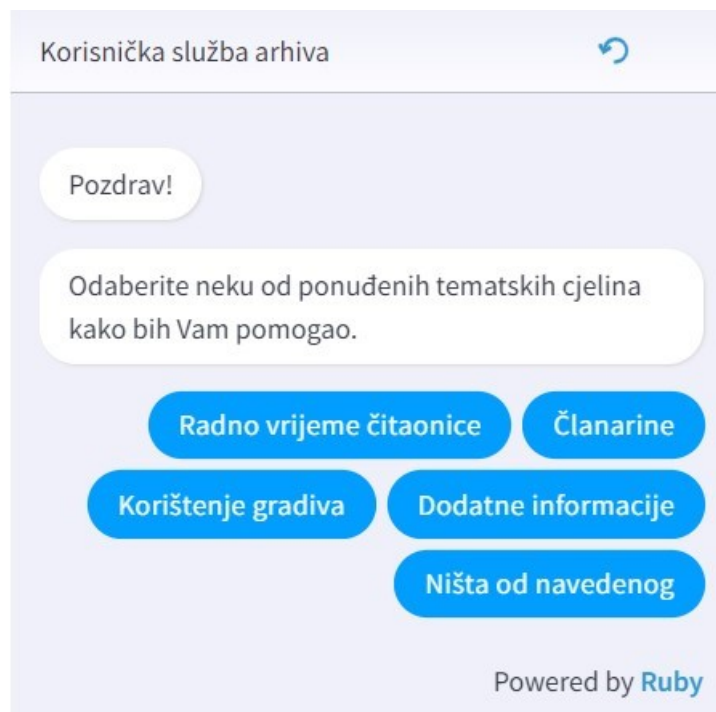

Slika 12. Početna stranica Hrvatskog državnog arhiva.

Izvor: Hrvatski državni arhiv. Dostupno na: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/> [27.8.2022.]

Početna mrežna stranica HDA upućuje na aktualne vijesti vezane uz rad arhiva, međutim nisu ponuđene osnovne informacije o radnom vremenu i lokaciji. Do tih podataka dolazi se pod izbornikom *O nama - Posjetite nas*. Osim što je ovdje navedeno radno vrijeme i adresa, također su dostupni podaci o javnom prijevozu i parkiranju u blizini arhiva, a moguće je i detaljnije pregledati lokaciju na karti. Pod istim izbornikom može se doći do važnih informacija o kontaktiranju djelatnika arhiva. Specifične informacije vezane uz rad čitaonica arhiva, zakonsku osnovu i procedure korištenja gradiva dostupne su pod izbornikom *Istražite*

gradivo. Na stranici o radu u čitaonici nalazi se virtualna korisnička služba arhiva koja daje brze automatske odgovore na pitanja o radnom vremenu, članarinama, korištenju gradiva i dodatnim informacijama (kontaktu i najtraženijem gradivu), kao što je vidljivo na slici 13. Služba je napravljena u obliku konverzijskog softverskog robota (engl. *chatbot*) koji je razvijen u suradnji s Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, u sklopu diplomskog rada Katarine Pavelić pod naslovom „Disruptivne tehnologije u arhivima: perspektive razvoja arhivistike“.⁴¹

Slika 13. Virtualna korisnička služba Hrvatskog državnog arhiva.

Izvor: Hrvatski državni arhiv. (n.d.). *Rad u čitaonicama*. Dostupno na: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Istrazite-gradivo/Citaonica-HDA> [19.9.2022.]

HDA na svojim mrežnim stranicama nema jedinstveno mjesto koje bi korisnika upućivalo na baze podataka unutar kojih je pohranjeno digitalizirano arhivsko gradivo hrvatskih javnih arhiva. Neke je poveznice moguće pronaći pod opisima projekata, dok su druge dostupne pod izbornikom *Informacije za stvaratelje – Digitalno gradivo – Digitalno gradivo HDA*, zbog čega lako promaknu zainteresiranim istraživačima. Podatke o gradivu koje se čuva u HDA korisnici mogu pregledavati u sklopu sustava ARHiNET i Hrvatskog arhivskog

⁴¹ Pavelić, K. (2020). *Disruptivne tehnologije u arhivima: perspektive razvoja arhivistike* (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:158975> [19.9.2022.]

informacijskog sustava (HAIS). Unutar ARHiNET-a dostupni su katalozi *arhivsko gradivo*, *obavijesna pomagala*, *stvaratelji*, *imatelji* i *matične knjige*, dok HAIS nudi *gradivo*, *posjednik*, *osobe* i *matična knjiga*. Pretragu je moguće suziti na nadležni arhiv, a ARHiNET omogućava i odabir polja za pretraživanje: naziv, opis ili signatura.

Ipak, u usporedbi s mrežnim stranicama nacionalnih arhiva Slovenije i Mađarske, HDA jasnije prikazuje svoju ulogu središnjeg arhiva države stoga što, osim brojnih informacija za korisnike, navodi informacije važne za struku, stvaratelje i imatelje arhivskog gradiva, te posjetitelje zainteresirane za hrvatsku javnu arhivsku službu općenito. Navedeni su i osnovni podaci područnih arhiva te poveznice na njihove mrežne stranice. Posjetitelji stranicu mogu pregledavati na hrvatskom i na engleskom jeziku, iako je količina dostupnog sadržaja na engleskom jeziku znatno manja nego na hrvatskom; dostupne opcije na izborniku u tom slučaju jesu: *Pretražite gradivo* (engl. *Search the records*), *Izložbe i događanja* (engl. *Exhibitions and events*), te *Posjetite nas* (engl. *Visit us*). Iz navedenog zaključuje se kako je engleska verzija stranice namijenjena posjetiteljima arhiva, no ne nužno i zainteresiranim korisnicima gradiva – ne postoje prevedene informacije o bazama podataka i obavijesnim pomagalima.

Hrvatski državni arhiv također je prepoznao vrijednost društvenih mreža za promoviranje svog rada i poticanje interesa korisnika. Na *Facebooku* se na primjer mogu pronaći sadržaji kojima se obilježavaju važne obljetnice u hrvatskoj povijesti, kulturi i društvu, kao i objave kojima se najavljuju važna događanja vezana uz rad arhiva ili baštinskih institucija općenito, ili se korisnici obavještavaju o promjenama u radnom vremenu.⁴² Razne objave pozivaju pratitelje da izraze svoje mišljenje, te nadopune ili isprave podatke o podijeljenim sadržajima, čime se potiče suradnja ustanove i korisnika. Osim toga, dijeljeni sadržaj prikazuje i suradnju srodnih institucija, kao na primjer obilježavanje Dana Hrvatskog državnog arhiva 2018. godine, kada su djelatnici Arhiva Republike Slovenije pozvani da održe predavanje o razvoju slovenskog digitalnog arhiva.⁴³

Novi Zakon o arhivskom gradivu i arhivima (NN 61/18, 98/19) značajno se razlikuje od starog (NN 105/1997-1617) jer sadrži posebne stavke koji se odnose na digitalizaciju i upravljanje digitalnim odnosno digitaliziranim gradivom (čl. 8). Ova promjena odgovor je na izazove suvremenog informacijskog društva koje postavljaju ubrzani razvoj informacijsko-

⁴² Hrvatski državni arhiv. (n.d.). [Facebook stranica]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/CSArchive> [27.8.2022.]

⁴³ Hrvatski državni arhiv. (17.10.2018.) *Dani Hrvatskog državnog arhiva 9.-12.10.2018.* [Facebook objava] Dostupno na: <https://www.facebook.com/CSArchive/posts/pfbid0P8mZuS3HiBAeHuSczivzCwCK5v4MoJYC3Ls3RHagyKFJRwXhCokUvXRMN6DxEyY7l> [27.8.2022.]

komunikacijskih tehnologija i sve šira dostupnost raznih informacija. Upravo zbog široke dostupnosti raznih informacija koje nisu uvijek pouzdane javlja se potreba za razvojem i implementacijom sustava za pristup pouzdanim izvorima informacija koje bi trebale osigurati suvremene informacijske ustanove poput arhiva. Istovremeno nove tehnologije otvaraju vrata novim načinima trajnog čuvanja različitih vrsta zapisa, zbog čega ih suvremene kulturne ustanove aktivno implementiraju u svoju djelatnost. Zbog ovih promjena digitalizacija je u fokusu europskih arhiva posljednjih 20 godina (Lemić 2016: 70-71). Konkretno, radi se na razvoju mrežnih izvora poput portala i baza podataka putem kojih bi korisnici mogli pristupiti digitaliziranim dokumentima. Hrvatski državni arhiv redovito surađuje s drugim baštinskim institucijama u Hrvatskoj i u inozemstvu na raznim projektima. Unatrag posljednjih desetak godina posebno zanimljivi i poželjni postali su projekti digitalizacije kulturne baštine, te posebno arhivskog gradiva. Republika Hrvatska istovremeno je počela i aktivnije razvijati odnos arhivske službe i javne uprave. Međuodnos ovih ciljeva odrazio se na vrste projekata u koje su se uključili hrvatski javni arhivi te sve jaču suradnju hrvatskih i međunarodnih baštinskih i informacijskih ustanova. Paralelno s razvojem zajedničke platforme digitalizirane hrvatske kulturne baštine, arhivska služba aktivno sudjeluje u međunarodnim projektima koji potiču stvaranje tematskih portala za korištenje u istraživačke i obrazovne svrhe. U okviru ovih aktivnosti HDA i srodne ustanove ostvarile su uspješnu suradnju s vodećim europskim arhivskim organizacijama te sa svojom lokalnom zajednicom.

Baštinske institucije Republike Hrvatske pridružila su se i obilježavanju stogodišnjice Prvog svjetskog rata, a razna događanja i projekte financiralo je Ministarstvo kulture.⁴⁴ Mnoge organizacije i ustanove širom Republike Hrvatske pridružile su se projektu, uključujući Hrvatski državni arhiv, Hrvatsku akademiju znanosti i umjetnosti, te razne obrazovne ustanove. Značajnu su ulogu imali područni državni arhivi širom Hrvatske u čijoj se organizaciji održao velik broj događanja. Hrvatski državni arhiv koordinirao je aktivnosti digitalizacije gradiva vezanog uz Prvi svjetski rat, u sklopu čega je nastao portal *Prvi svjetski rat*, s ciljem prikaza značaja gradiva o Prvom svjetskom ratu koje se čuva u HDA i područnim arhivima za Hrvatsku i njenu povijest.⁴⁵ Projekt se pridružio i Europeanu i Europskom arhivskom portalu, a na sudjelovanje su pozvani svi zainteresirani, ne samo struka, čime se opet naglašava sloboda sudjelovanja svih građana.

⁴⁴ Ministarstvo kulture i medija. (n.d.). Obilježavanje stogodišnjice Prvog svjetskoga rata. Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/istaknute-teme/arhiva-16528/obiljezavanje-stogodisnjice-prvoga-svjetskoga-rata/14247> [21.8.2022.]

⁴⁵ Hrvatski državni arhiv. (n.d.). *Prvi svjetski rat*. Dostupno na: <http://www.arhiv.hr/Projekti-i-aktivnosti/Prvi-svjetski-rat> [21.8.2022.]

U Republici Hrvatskoj godinama se razvijala nacionalna strategija za digitalizaciju kulturne baštine. Već 2006. godine pokrenut je razvoj nacionalnog arhivskog informacijskog sustava ARHiNET koji je zbog njegove uspješnosti podržalo Ministarstvo kulture 2008. godine, uključivši ga u Operativni plan programa e-Hrvatska (Lemić 2016: 130). U isto vrijeme bio je aktualan europski projekt MATRA za reformu hrvatske arhivske službe, kao dio pregovora za pristup Europskoj uniji (97). Projekt je stavljao naglasak na važnu ulogu arhivske službe u demokratizaciji javne uprave. Postavljeni su uvjeti za poboljšanje službe koji su se svodili na predstavljanje arhiva kao kvalitetnih i fleksibilnih informacijskih ustanova koje koriste suvremene tehnologije u upravljanju informacijama i znanjem te omogućavanju pristupa hrvatskoj kulturnoj baštini (Ivanović 2008: 465). Jedan od prijedloga povodom analize arhivskog zakonodavstva RH bio je i izbjegavanje riječi „registraturno“, zbog čega se u novom Zakonu ta riječ zamjenjuje riječju „dokumentarno.“

Pokrenut je i portal Hrvatska kulturna baština u sklopu istoimenog pilot-projekta, no aktivan rad na ažuriranju sustava ARHiNET i Hrvatska kulturna baština prestao je oko 2011. godine. Na temelju ovih i drugih projekata nastao je 2019. godine Nacionalni plan digitalizacije kulturne baštine 2020.-2025. (Lemić 2019: 40, 50). Ministarstvo kulture i medija ovim Planom nastoji doprinijeti „razvoju jakog i učinkovitog sustava gospodarskog upravljanja“ (*Nacionalni plan*: 1). Projektom „Hrvatska kulturna baština“ pokrenute su aktivnosti poticanja šire dostupnosti, korištenja, razmjene i pristupa kulturnoj baštini i drugim, novim digitalnim sadržajima i uslugama (2). Ove aktivnosti rezultirale su uspostavom hrvatskog nacionalnog agregatora 2014. godine (Zaklada Europeana 2017: 3). Europeana je provela procjenu kvalitete agregatora, čiji su rezultati objavljeni u Izvješću o evaluaciji 2017. godine. Uspostava agregatora samo je jedan dio projekta digitalizacije kulturne baštine. Evaluacijom se nastojala ispitati njegova tehnologija i funkcionalnost, ali i digitalno okruženje u kojem bi se trebao upotrebljavati. Agregator je razvijen u suradnji s tvrtkom ArhivPro. Ispitane su tri institucije: Muzej za umjetnost i obrt, knjižnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, te Nacionalna i sveučilišna knjižnica. U izvješću su posebno istaknute prednosti zajednice hrvatskih baštinskih institucija, njihove međusobne suradnje te suradnje s Ministarstvom kulture (27). Samo u posljednjem desetljeću pokrenuti su brojni projekti vezani uz digitalizaciju gradiva, što upućuje na to da su hrvatske baštinske institucije motivirane dalje razvijati svoj rad i promicati korištenje digitalnog gradiva. Prema izvješću, Hrvatska je “na pravome putu prema velikom koraku u razvitku svojih digitalnih sposobnosti” (3).

Ono što zapravo sprečava razvoj jesu nedostaci u vidu sredstava, potrebne tehničke opreme i znanja, ali i nedostatna digitalna strategija, posebice što se tiče promidžbe zbirki i

rada na društvenim mrežama i vlastitim mrežnim stranicama. Digitalizacija i razvoj digitalnih usluga zahtijevaju kontinuirano ulaganje u tehnologiju, ali i u edukaciju djelatnika koji bi ju trebali koristiti. Potrebno je uložiti i resurse u razvoj adekvatne digitalne strategije kako bi djelatnici mogli maksimalno iskoristiti alate koji su im dostupni, a istovremeno osigurati korisnicima usluge kakve žele i kakve im trebaju. Nedostatnost digitalne strategije očituje se i u Godišnjem planu i programu rada Hrvatskog državnog arhiva za 2022. godinu, gdje je vrlo malo posvećeno korištenju društvenih mreža u svrhu razvijanja bolje komunikacije s korisnicima. Osim provedenog ispitivanja, izvješće o evaluaciji nudi i pet preporuka za “budući razvoj nacionalne agregacije i digitalne strategije za kulturu”: 1. uspostava nacionalne agregacijske organizacije, 2. daljnji razvoj, financiranje i promidžba agregacijskog sustava i usluge, 3. proširenje agregatora na digitalnu platformu za kulturnu baštinu, 4. jačanje “digitalnih kapaciteta” hrvatskog kulturološkog ekosustava, te 5. promidžba nacionalne strategije u svrhu ostvarivanja veće međunarodne vidljivosti u okviru digitalizirane kulturne baštine (30-31). Ove preporuke uzimaju u obzir pronađene nedostatke u radu hrvatskih baštinskih institucija, a temelje se na jednoj ključnoj aktivnosti - suradnji: na razini pojedinačnih institucija suradnja između različitih odsjeka; na razini institucionalne zajednice suradnja između različitih vrsta baštinskih institucija koje dijele svoja znanja i iskustva u svrhu zajedničkog napretka; na razini države suradnja institucionalne zajednice i nadležnog ministarstva i drugih državnih tijela; na međunarodnoj razini - suradnja s institucijama iz različitih država različitih digitalnih kapaciteta u svrhu promidžbe i povećanja dostupnosti baštinskog sadržaja i znanja što širem krugu zainteresiranih stručnjaka, istraživača i korisnika općenito.

Nacionalni plan digitalizacije kulturne baštine bio je ključan za pokretanje projekta „e-Kultura“ čiji je početak obilježen početkom 2020. godine. Prije pokretanja projekta provedena je analiza trenutnog stanja informacijskih sustava, ljudskih kapaciteta, digitalizirane i digitalne građe, postojećih standarda, kriterija i zakonodavnog okvira za digitalizaciju, troškova i prihoda od digitalizacije. Na temelju analize izrađeno je Izvješće o analizi trenutnog stanja (2018.) i oblikovan je prijedlog budućeg stanja nacionalnog sustava za digitalizaciju kulturne baštine. Osim toga, Radna skupina za izradu uputa i smjernica za digitalizaciju kulturne baštine izradila je smjernice kojima se uspostavlja opći okvir za digitalizaciju kulturne baštine kojima se potiče kulturne ustanove na „preuzimanje aktivnije uloge (...), na izradu vlastite strategija i plana (...)“ (Radna skupina Ministarstva kulture 2020.: Uvod). Cilj ovog projekta jest uspostava jedinstvenog informacijskog sustava koji bi korisnicima omogućavao jedinstven i standardiziran pristup kulturnom sadržaju. Na ovom projektu s Ministarstvom kulture i medija

međusobno surađuju partnerske institucije: Hrvatski državni arhiv, Hrvatska radiotelevizija, Muzej za umjetnost i obrt te Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Smatra se kako svaki partner pridonosi uspješnosti projekta zbog specifičnih znanja, vještina i iskustva stečenih u obavljanju vlastite djelatnosti. Projektom se želi prvotno osigurati sigurna pohrana digitalne kulturne baštine na jednom mjestu, a potom i korisnicima omogućiti jedinstven pristup takvom sadržaju. Partnerske institucije zajedno razvijaju središnji sustav za pohranu, pristup, agregaciju i pretraživanje kulturne baštine. Hrvatski državni arhiv također predviđa nastavak višegodišnjih radova na digitalizaciji arhivskog gradiva, što je opisano u Godišnjem planu i programu za 2022. godinu. Navedeni prošli i aktualni nacionalni projekti dovode do zaključka kako je čitava informacijska infrastruktura Republike Hrvatske i više nego spremna prihvatiti i suočiti se s izazovima suvremenog informacijskog društva, čemu svjedoči i aktivno sudjelovanje u međunarodnim projektima te suradnja s drugim srodnim institucijama.

5.4. Zaključak poglavlja

U okviru ovog poglavlja proveden je pregled mrežnih stranica nacionalnih arhiva Mađarske, Slovenije i Hrvatske na temelju kriterija koje opisuje Pitol (2019.), te je napravljen kratak osvrt na njihovu aktivnost na društvenim mrežama. Mrežna stranica Arhiva Republike Slovenije nudi detaljan pregled lokacije i radnog vremena već na početnoj stranici, dok Mađarski nacionalni arhiv nudi osnovne podatke: adresu i radno vrijeme za dan pregledavanja stranice. HDA na svojoj početnoj stranici nudi podatke o adresi i kontaktu dok se podaci o radnom vremenu nalaze na drugim mjestima. MNA i HDA nude i upute s detaljima o javnom prijevozu za posjetitelje zgrade. Mrežna stranica ARS-a nalazi se na službenom portalu Republike Slovenije, zbog čega sadržaj nije toliko raznovrstan kao na stranicama MNA i HDA. S druge strane, većina sadržaja ARS-a prevedena je na engleski jezik. MNA i HDA nude vrlo malo u usporedbi sa sadržajem dostupnim na izvornom jeziku, iako su ponuđene opcije prilagodbe stranice u vidu fonta i kontrasta, što bi trebalo biti prioritet za mrežne stranice i druge platforme baštinskih institucija, kako bi informacije koje čuvaju moglo iskoristiti što više korisnika. Mađarski nacionalni arhiv ima jedinstveno mjesto s poveznicama dostupnih baza podataka, iako ono ne uključuje međunarodne platforme kulturne baštine poput Europeane i Europskog arhivskog portala, što primjerice nudi HDA. HDA nudi i poveznice na druge platforme, ali ne na istom mjestu. Budući da Pitol (2019.) navodi dostupnost digitalnih obavijesnih pomagala i funkciju pretraživanja podataka o gradivu kao jedne od ključnih aspekata kvalitetne mrežne stranice arhiva, kratko su opisane aktivnosti koje korisnici mogu

raditi u sklopu mađarskog digitalnog arhivskog portala, slovenske virtualne arhivske čitaonice, te ARHiNET-a i HAIS-a unutar kojih korisnici mogu istraživati gradivo javne arhivske službe svake od izabranih država, a i pretraživati obavijesna pomagala, ako su dostupna. HDA i MNA navode poveznice za svoje područne arhive, dok ih mrežne stranice ARS-a nemaju, iako su dostupne na drugom mjestu unutar istog portala. Samo Hrvatski državni arhiv nudi detaljan uvid u svoje aktivnosti kao središnjeg arhiva države, što je ključno za posjetitelja stranice kojeg zanima više o djelatnosti nacionalnog arhiva. U tablicama ispod sažeti su aspekti pregledanih mrežnih stranica.

Tablica 3. Pregled mrežnih stranica izabranih arhiva uz pomoć Pitolovih (2019.) kriterija.

Pregled mrežnih stranica izabranih arhiva uz pomoć Pitolovih (2019.) kriterija			
Kriterij	Arhiv		
	MNA	ARS	HDA
Postavljanje pitanja	e-mail, telefon	e-mail, telefon	e-mail, telefon
Popis zbirki gradiva	Poveznica na Digital Archives Portal	Poveznica na VAČ	osnovni opis zbirki, poveznica na HAIS
Radno vrijeme	dostupno	dostupno na početnoj stranici	dostupno
Adresa	dostupno na početnoj stranici	dostupno na početnoj stranici	dostupno na početnoj stranici
Lokacija	da	da	da
Upute	da (javni, privatni prijevoz, poveznica na Google Maps)	da (prikaz na Google Maps)	da (javni, privatni prijevoz, prikaz na Google Maps)
Postupak korištenja	da	da	da
Cjenik usluga	da	da	da
Rezervacija termina posjete	e-mail, putem sustava DAP	e-mail, putem sustava VAČ	e-mail
Predaja zahtjeva za korištenje	e-mail, putem sustava DAP	e-mail, putem sustava VAČ	e-mail, ispunjavanje zahtjeva

Za aspekte lokacija, postupak korištenja i cjenik usluge, tablica navodi samo jesu li dostupni na stranicama, dok za preostale aspekte navodi konkretna rješenja koja mrežna stranica nudi. Posebno je istaknuta dostupnost nekih tipova informacija na početnoj stranici jer ih Pitolov (2019.) *ARPO Index* u tom slučaju dodatno boduje. Osim aspekata pokrivenih u tablici 3, napravljen je pregled dodatnih aspekata ključnih za mrežne stranice arhiva. Oni su sažeti u tablici 4.

Tablica 4. Drugi aspekti vrednovanja mrežne stranice arhiva.

Drugi aspekti vrednovanja mrežne stranice arhiva			
Aspekt	Arhiv		
	MNA	ARS	HDA
Samostalna mrežna stranica	za čitavu mrežu nacionalnog arhiva	ne	da
Opcije prilagodbe	posebna verzija stranice prilagođena slijepim i slabovidnim osobama	nema	kontrast, veličina fonta, tipografija za disleksičare, isticanje poveznica
Dostupni jezici	engleski, njemački	engleski	engleski
Poveznice na profile društvenih mreža	da (dio)	da	da (dio)
Jedinstveno mjesto s poveznicama na dostupne baze podataka	da	ne	ne
Podaci o arhivskom zakonodavstvu	da	da	da
Poveznice na druge arhive u mreži	da	ne	da

Ovi aspekti izabrani su zbog posebnog naglaska na osiguravanje pristupa i poticanje suradnje korisnika i struke kao globalnih arhivističkih trendova, zbog čega bi različite opcije prilagodbe teksta trebale biti osigurane – kako bi se omogućio pristup informacijama osobama

s tjelesnim oštećenjima i time čim većem broju korisnika. Istovremeno bi jedinstveno mjesto dostupnih baza podataka olakšalo snalaženje i pristup traženim podacima, kao i poveznice na druge arhive u mreži, što ARS na svojim stranicama ne nudi. S druge strane, ARS nudi više poveznica za društvene mreže dok MNA i HDA ne nude za sve društvene mreže na kojima su aktivni. Podaci o arhivskom zakonodavstvu ključni su za pregled osnovne djelatnosti arhiva neke države, te jasnije predočavaju ulogu nacionalnih arhiva u arhivskoj službi. Osim mrežnih stranica, pregledane su druge digitalne usluge kojima je moguće pristupiti preko njih. Pregled tih usluga napravljen je u tablici 5.

Tablica 5. Pregled digitalnih usluga arhiva.

Pregled digitalnih usluga arhiva			
Usluga	Arhiv		
	MNA	ARS	HDA
Nacionalni sustavi za pretraživanje gradiva	<i>Digital Archives Portal, AOL, MaNDA, Hungaricana</i>	Virtualna arhivska čitaonica	ARHiNET, Hrvatski arhivski informacijski sustav
Aktivnost na društvenim mrežama	Facebook, Instagram, LinkedIn, YouTube	Facebook, Instagram, LinkedIn, Twitter, YouTube	Facebook, Instagram, LinkedIn, YouTube
Ostalo	Mrežna stranica, e-časopis <i>ArchivNet</i>	Mrežna stranica, <i>Arhivalija mjeseca</i> , digitalne evidencije i registri	Mrežna stranica, tematski portal <i>Prvi svjetski rat</i>

Gledajući isključivo broj otvorenih profila na društvenim mrežama, ARS je najaktivniji. Društvene mreže, kao i druge suvremene tehnologije, redovito implementiraju nove alate za lakšu odnosno kvalitetniju mrežnu komunikaciju. Nisu sve društvene mreže iste pa tako niti ne nude potpuno jednake alate zbog čega ih ne koriste uvijek isti korisnici, stoga valja istražiti profile korisnika tih mreža, njihove navike i interese, te prema tome oblikovati strategiju komunikacije preko svake od njih, kako bi komunikacija bila što uspješnija. Pregledom profila na društvenoj mreži Facebook MNA i HDA su ipak aktivniji, a objave se koriste u svrhu promoviranja aktualnih događanja te obilježavanja važnih obljetnica. Objave na društvenim mrežama svjedoče i o međunarodnoj i međuinstitucionalnoj suradnji, kao i aktivnog poticanja sudjelovanja korisnika čiji komentari obogaćuju objave arhiva. Uzimajući u obzir sve navedeno, Mađarski nacionalni arhiv najbolje iskorištava mogućnosti vlastite mrežne stranice i profila na društvenim mrežama, iako su alati i funkcije koje koriste ove

institucije vrlo slične, što opet ukazuje na postojanje trenda među arhivskim i srodnim institucijama unatrag posljednjih desetak godina. Dostupne digitalne usluge ukazuju na trend korištenja društvenih mreža te pokretanja i održavanja vlastitih arhivskih portala i digitalnih arhiva. Iako Hrvatska trenutno nema posve funkcionalan i ažuran arhivski informacijski sustav, pregled prošlih i aktualnih projekata otkriva sustavan rad na rješavanju tih nedostataka te težnju za unapređivanjem vlastite arhivske službe implementirajući u njezin rad vrste alata koje se već koriste diljem država Europe s bolje razvijenom arhivskom službom.

6. Europski projekti digitalizacije kulturne baštine

Nove tehnologije omogućile su razvoj novih načina očuvanja kulturne baštine, pa tako i arhivskog gradiva. Stručni konzorciji i organizacije diljem Europe sve više potiču pokretanje projekata digitalizacije gradiva i implementaciju digitalnih arhiva u rad nacionalnih arhivskih službi. Kao rezultat poticaja nastale su brojne platforme, portali i baze podataka kulturne baštine koji objedinjuju gradivo različitih oblika i vrsta, tema, vremenskih razdoblja, i kulturoloških aspekata. Kako bi se potaknulo korištenje kulturne baštine u digitalnom obliku, velike platforme, poput Europeane, potiču njihovo korištenje u razne svrhe: istraživačke, obrazovne i turističke. Ipak, iako je suvremena tehnologija uvelike olakšala pristup i korištenje gradiva, sa sobom je dovela nove izazove. Održavanje sustava za digitalnu pohranu, upravljanje i pristup kulturnoj baštini zahtijeva kontinuirano ulaganje u razvoj novih, kvalitetnijih i pouzdanijih tehnoloških rješenja kako bi takvo gradivo dugoročno ostalo iskoristivo. Navedeno upućuje na potrebu za projektima koji razvijaju tehnološku podlogu kojom bi se omogućile i održavale nove digitalne usluge. Dok neke arhivske službe teže digitalizaciji sve većih količina gradiva kao i omogućavanju lakšeg pristupa, drugima je cilj razviti što bolju tehnologiju za upravljanje takvim gradivom, što se odražava na vrste projekata u kojima sudjeluju. Mrežne stranice izabranih nacionalnih arhiva posebno ističu određene vrste projekata te tako pružaju uvid u značajne međunarodne projekte u kojima su ti arhivi sudjelovali te svjedoče o njihovim prioritarnim ciljevima u ovom digitalnom dobu, zbog čega će ovo poglavlje predstaviti te projekte te napraviti pregled sudjelovanja izabranih arhivskih službi na njima.

6.1. Europski arhivski portal

Nadovezujući se najprije na analizu i usporedbu sadržaja mrežnih stranica izabranih nacionalnih arhiva, prvi projekt na koji će se osvrnuti ovo poglavlje jest ranije spomenut

APENet čijim je radom nastao Europski arhivski portal (engl. *Archives Portal Europe*), u čiji rad su se uključile i izabrane arhivske institucije. Pokretanje mrežnog portala za europsko arhivsko gradivo bio je jedan od ključnih ciljeva koje definira Izvještaj o arhivima iz 2005. godine. U sklopu projekta APENet pokrenut je portal 2011. godine, a proširen kasnije u okviru sljedeće faze, projekta APEX.⁴⁶ Svrha je portala povezati arhive diljem Europe kako bi zainteresirani korisnici mogli pretraživati gradivo vezano uz Europu i njezinu povijest na jednom mjestu. Korisnici mogu pretraživati prema ključnim riječima, temi, ili prema instituciji koja ih zanima. Ovaj portal nudi i osnovne podatke o svim sudjelujućim institucijama, kojima se pristupa putem njegovog direktorija. Podaci u direktoriju usporedivi su s osnovnim podacima koje Pitol (2019.) navodi kao ključne za mrežne stranice, zbog čega APE predstavlja vrijedan alat i za one korisnike koje zanima fizički posjet institucijama. Za potrebe ovog rada pregledani su osnovni podaci triju izabranih institucija – nacionalnih arhiva Hrvatske, Slovenije i Mađarske. Dostupnost sadržaja sažeta je u tablici 6.

Tablica 6. Dostupnost podataka o instituciji na Europskom arhivskom portalu.

Dostupnost podataka o instituciji na Europskom arhivskom portalu			
Podatak	Nacionalni arhiv		
	MNA	ARS	HDA
Posljednje ažuriranje	20.8.2013.	12.1.2011.	11.1.2021.
Adresa	Da	Da	Da
Kontakt	Da	Da	Da
Navigacija	Ne	Ne	Da
Mrežna stranica	Da	Da	Da
Radno vrijeme čitaonice	Da	Ne	Da
Broj mjesta u čitaonici	Da	Da	Da
Pravila korištenja čitaonice	Da	Ne	Da
Količina gradiva	Ne	Ne	Da
Godina osnutka	Da	Ne	Da
Kratka povijest arhiva	Ne	Ne	Da

⁴⁶ Archives Portal Europe Foundation. (n.d.). *Background*. Dostupno na: <https://www.archivesportaleurope.net/about-us/background/> [19.9.2022.]

Dostupni popisi	Popis vodiča, popis obavijesnih pomagala, popis imena	Popis obavijesnih pomagala	Popis obavijesnih pomagala
-----------------	---	----------------------------	----------------------------

Podaci čija je dostupnost prikazana u tablici 6 izabrani su na temelju kriterija koji su se posebno analizirali u prethodnom poglavlju, gdje je pregledan sadržaj njihovih mrežnih stranica: adresa, kontakt (e-pošta, telefon), navigacija (pritom se misli na upute o javnom prijevozu i slično), mrežna stranica (poveznica), radno vrijeme i broj dostupnih mjesta u čitaonici, količina gradiva koje arhiv čuva, godina osnutka, kratka povijest arhiva i dostupni popisi. Datum posljednjeg ažuriranja važna je informacija koja pomaže objasniti nedostatak određenih podataka. Primjerice, podaci za Arhiv Republike Slovenije ažurirani su 2011. godine, zbog čega je vrlo malo podataka o njemu dostupno u direktoriju. Iste je godine sam portal tek pokrenut. S druge strane, Mađarski nacionalni arhiv ažurirao je svoje podatke 2013. godine pa je dostupno više podataka nego za ARS, a istovremeno MNA nudi i najviše popisa za pomoć u istraživanju njegova gradiva – 42 jedinice vodiča (engl. *holdings guides*), 1.321 jedinice obavijesnih pomagala (engl. *finding aids*) te 42 jedinice imena. Preostala dva arhiva nude samo popise obavijesnih pomagala – ARS nudi 1.052 jedinice, HDA nudi 60. Hrvatski državni arhiv posljednji je put ažurirao podatke 2021. godine, stoga nije neobično da nudi i najviše sadržaja, iako je taj sadržaj većinom na hrvatskom jeziku, primjerice upute za dolazak, kratka povijest arhiva i opis rada u čitaonici. Ipak, podatak o važećem arhivskom zakonu nije ažuriran – naveden je Zakon iz 1997. godine. Podaci o radu u čitaonici važni su za korisnike koji planiraju fizički posjet ustanovi, a MNA i HDA nude i poveznice na specifične upute o načinima korištenja i pravilima ponašanja u svojim čitaonicama. Budući da je u posljednjih desetak godina pokrenuto mnogo paneuropskih i lokalnih baštinskih platformi, kao jedan od osnovnih podataka koje bi arhivi trebali moći navesti jesu one platforme čijim bazama oni pridonose, kao i poveznice na profile društvenih mreža na kojima su aktivni. Ovi podaci pružaju uvid korisnicima u prioritetne i svakodnevne aktivnosti arhiva. Portal i njegov direktorij zbog podataka koje objedinjuju predstavljaju značajnu početnu točku za korisnike koje zanima europsko arhivsko gradivo.

6.2. Suradničke platforme

Izabrani arhivi sudjelovali su i na drugim, sličnim projektima koji su se bazirali na stvaranju međunarodnih baštinskih platformi i osiguravanju dostupnosti raznovrsnog gradiva na jednom mjestu. ICARUS je 2008. godine pokrenuo projekt razvoja portala Monasterium,

koji djeluje i pod nazivom Suradnički arhiv Monasterium (engl. *Monasterium Collaborative Archive*, MOM-CA) (Lemić 2019: 147). Ovaj portal svojevrsni je digitalni arhiv srednjovjekovnih i novovjekovnih isprava koji potiče suradnju i sudjelovanje korisnika omogućavajući registraciju i nadopunjavanje opisa dostupnih objekata.⁴⁷ Arhiv Republike Slovenije zajedno s pet drugih slovenskih baštinskih institucija, 13 arhiva iz mreže Mađarskog nacionalnog arhiva, Hrvatski državni arhiv te područni arhivi u Zadru i Pazinu svojim gradivom obogaćuju bazu portala Monasterium.⁴⁸ ARS preko ovog portala omogućava pristup gradivu dvaju svojih fondova dok HDA nudi pristup gradivu četiriju fondova u svojoj nadležnosti. ICARUS je radio i na projektu *Zajednica kao prilika* (engl. *Community as Opportunity, co:op*) između 2014. i 2018. godine, na kojemu su sudjelovali Hrvatski državni arhiv, Mađarski nacionalni arhiv, Gradski arhiv Budimpešte i hrvatski područni državni arhivi u Pazinu, Dubrovniku i Štrigovi. Projekt je djelomično financirala Europska unija kao dio programa *Kreativna Europa*, a u njemu je sudjelovalo 17 ustanova iz 11 europskih zemalja (Pajnić i Dobrica 2017: 18). Svrha projekta bila je pronaći kreativne načine i organizirati razne programe i događanja kojima bi se djelatnost arhivske struke proširila van granica arhiva i uključila čitavu lokalnu zajednicu. Aktivnostima koje su se provodile u okviru projekta stručnjaci su nastojali obrazovati javnost o svom radu kako bi zajedno mogli stvoriti zbirke značajne i korisne za zajednicu. Sam projekt podijeljen je u osam radnih paketa, od kojih je Hrvatski državni arhiv bio voditelj četvrtog (Lemić 2019: 106-108). Kroz radne pakete organizirani su programi za različite dobne skupine i udruge. Fokus četvrtog radnog paketa bio je razvoj kreativno-pedagoških aktivnosti u svrhu upoznavanja učenika s arhivima. Hrvatski državni arhiv ostvario je kroz program „Avanture u arhivima“ posebno uspješnu suradnju s nekoliko međimurskih srednjih škola, čijim je sudjelovanjem nastala Topoteka Međimurje.⁴⁹ Bliskom suradnjom struke, nastavnika i učenika unutar programa „Avanture u arhivima“ učenicima se želi na kreativan način demonstrirati vrijednost i uloga arhivskog gradiva u oblikovanju kulturnog identiteta te različite aktivnosti kojima se arhivisti svakodnevno bave.⁵⁰ U ovakvim projektima institucija ima priliku preuzeti ulogu *pružatelja* kreativnog procesa i istovremeno biti njegov *sudionik*.⁵¹ Kroz program „Topoteka“ nastale su brojne suradničke

⁴⁷ Hrvatski državni arhiv. (n.d.). *Monasterium.net*. Dostupno na: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Projekti-i-aktivnosti/Monasteriumnet> [20.8.2022.]

⁴⁸ Monasterium. (n.d.). *Fonds*. Dostupno na: <https://www.monasterium.net/mom/fonds> [19.9.2022.]

⁴⁹ Hrvatski državni arhiv. (n.d.). *Topoteka*. Dostupno na: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Projekti-i-aktivnosti/Topoteka> [21.8.2022.]

⁵⁰ Co:op Project. (n.d.). *Adventures in Archives*. Dostupno na: <https://www.coop-project.eu/activities/adventures-in-archives/> [21.8.2022.]

⁵¹ Markus, G., Brinkerink, M., Jansen, B. (2019.). Be engaged: Facilitating creative re-use at the Netherlands Institute for Sound and Vision. U H. Lewi, W. Smith, D. vom Lehn, S. Cooke (ur.), *The Routledge International*

platforme uz pomoć lokalnih zajednica partnerskih institucija koje su s javnošću podijelile privatne zbirke raznih materijala.⁵² Neke od topoteka koje su pokrenute radom HDA u okviru projekta *co:op* su Međimurje, Lekenik, Dolina Neretve, Podravina i Ysterreich, iako ih je na razini čitave Hrvatske nastalo više od 20. Radom mađarske arhivske službe također su pokrenute različite topoteke. HDA je također bio i organizator završnog događaja projekta, Festivala, održanog u studenom 2018. godine, kojom prilikom su prikazani filmovi nastali njegovim radom.

Danas ICARUS sudjeluje na projektu *Europska digitalna blaga* (engl. *European Digital Treasures*), na kojemu surađuju institucije i organizacije iz sedam partnerskih zemalja: Španjolske, Portugala, Mađarske, Norveške, Austrije, Malte i Irske.⁵³ Projekt je pokrenut 2018. godine s ciljem organizacije i provedbe triju izložbi diljem partnerskih zemalja tijekom 2021. i 2022. godine. Svaka izložba obrađuje drugu temu: prvom izložbom tako nastoji se prikazati stvaranje i razvoj Europe odnosno europskog identiteta, a predvode ju Mađarska i Malta; druga izložba prikazuje kretanje izbjeglica i većih migracija, te negativne i pozitivne aspekte ljudskosti (engl. *humanness*), a predvodi ju Norveška uz podršku ICARUS-a; treća izložba obrađuje europska otkrića odnosno napredak tehnologije u europskoj povijesti, a predvode ju Portugal i Španjolska. Na projektu surađuje irsko sveučilište MTU čija je primarna uloga kao tehnička podrška u razvoju izložbi i edukativnih tečajeva i programa.⁵⁴ Uloga ICARUS-a na ovom projektu jest komunikacija s javnošću i drugim arhivskim i istraživačkim institucijama u svrhu promidžbe i prilagodbe njegovog djelovanja. Mađarski nacionalni arhiv izabran je zbog svog iskustva u radu s digitaliziranim gradivom. Osim što predvodi jednu od izložbi, radi i na organizaciji programa za mlađu i stariju publiku.

Od 2014. godine Mađarski nacionalni arhiv uključen je u razvoj mrežne baze podataka koja objedinjuje arhivsku dokumentaciju vezanu uz Holokaust, u okviru projekta EHRI (engl. *European Holocaust Research Infrastructure*).⁵⁵ Jedan od trenutnih partnera na projektu je i

Handbook of New Digital Practices in Galleries, Libraries, Archives, Museums and Heritage Sites (str. 219-226)

⁵² Co:op Project. (n.d.). *Topotheque*. Dostupno na: <https://www.coop-project.eu/activities/the-archives-and-you/topotheque/> [21.8.2022.]

⁵³ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. (n.d.). *Európa Digitális Kincsei – Kiállítás a Várkert Bazárban*. Dostupno na https://mnl.gov.hu/mnl/ol/europa_digitalis_kincsei_kiallitas_a_varkert_bazarban [19.8.2022.]; European Digital Treasures. (n.d.). Dostupno na: <https://www.digitaltreasures.eu/> [19.8.2022.]

⁵⁴ European Digital Treasures. (n.d.). *Project partners*. Dostupno na: <https://www.digitaltreasures.eu/about/project-partners/> [19.8.2022.]

⁵⁵ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. (n.d.). *Magyar levéltári dokumentumok az Európai Holokauszt-kutatási Infrastruktúra levéltári projekt honlapján*. Dostupno na: https://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/magyar_leveltari_dokumentumok_az_europai_holokauszt_kutatasi_infrastruktura_leveltari [28.8.2022.]

Mađarski židovski muzej i arhiv.⁵⁶ U sklopu projekta otvoren je istoimeni portal na kojem su objavljeni podaci o izvorima koji omogućuju detaljan uvid u ovu povijesnu temu. MNA je objavio 83 jedinice opisa fondova i zbirki u svojoj nadležnosti na stranicama portala. Projektom se kroz provedbu relevantnih istraživanja, organiziranje komemorativnih aktivnosti i edukaciju javnosti želi postići zajedničko razumijevanje koje nadilazi kulturološke razlike.⁵⁷ Portal je posebno značajan jer objedinjuje izvore koje čuvaju institucije država diljem svijeta, čime omogućava svojim posjetiteljima širi uvid u problematiku ovog događaja te razvoj bolje svijesti o njegovom utjecaju na suvremeno društvo.

U tijeku je provedba još jednog projekta značajnog za europsku povijest - *Žene u pokretu* (engl. *Women on the Move*, WEMov), koji financira europski program COST (*Cooperation in Science and Technology*) od 2020. do 2024. godine.⁵⁸ Projekt okuplja istraživače iz 52 države u međunarodnu transdisciplinarnu mrežu čiji je cilj prikazati prisutnost i ulogu žena migrantica u izgradnji europskog identiteta. Nositelj projekta je Sveučilište Paris Cité, a rad je podijeljen u četiri radne skupine. Hrvatski državni arhiv dio je prve radne skupine koja pronalazi izvore o migracijama žena u Europi tijekom povijesti s ciljem uspostave repozitorija mrežno dostupnih izvora. Druga skupina bavi se pitanjem baštine i identiteta i istovremeno izrađuje interaktivnu kartu s istaknutim lokacijama značajnima za žensku povijest. Osim interaktivne karte, ova skupina organizira i virtualne izložbe. Treća skupina istražuje odnos žena migrantica i ekonomije i istovremeno razvija edukativne programe o povijesnoj ulozi žena i migracija. Četvrta skupina proučava utjecaj migracija na društvenu ulogu žena provođenjem intervjua i snimanjem dokumentarnih filmova. Ovim projektom COST u suradnji s Europskim institutom za inovacije i tehnologiju nastoji potaknuti interdisciplinarnu i interkulturalnu suradnju na područjima zajedničkog interesa, čime bi se pridonijelo boljem razumijevanju društvenih razlika te razvoju inovativnih rješenja za probleme društva.⁵⁹

6.3. E-ARK

Zbog tematike koju obrađuju i raznolikosti kultura država sudionica, opisani projekti svakako imaju važnu ulogu u poticanju interkulturalnog dijaloga kojim se postiže šire i

⁵⁶ European Holocaust Research Infrastructure. (n.d.). *EHRI Partners*. Dostupno na: <https://www.ehri-project.eu/consortium> [28.8.2022.]

⁵⁷ European Holocaust Research Infrastructure. (n.d.). *About EHRI*. Dostupno na: <https://www.ehri-project.eu/about-ehri> [28.8.2022.]

⁵⁸ Hrvatski državni arhiv. (n.d.). *Women on the Move (WEMov)*. Dostupno na: <http://www.arhiv.hr/hr-Projecti-i-aktivnosti/Women-on-the-Move-WEMov> [21.8.2022.]

⁵⁹ European Cooperation in Science and Technology (COST). (19.4.2022.). *Connecting the innovation chain by reinforcing synergies: COST and EIT sign MoU*. Dostupno na: <https://www.cost.eu/mou-eit/> [28.8.2022.]

objektivnije razumijevanje događaja i osoba koje su oblikovale suvremeno (europsko) društvo. Njihovim radom nastaju platforme i baze podataka koje objedinjuju gradivo raznolikih baštinskih institucija. Danas, u vrijeme kada se naglasak stavlja na suradnju te razvoj i implementaciju takvih platformi, ističe se potreba za razvojem jedinstvenih tehnoloških rješenja koja čine temelj tih platformi i zapravo omogućavaju njihovo održavanje. Veliki europski projekt koji radi upravo s tim ciljem jest E-ARK (engl. *European Archival Records and Knowledge Preservation*). Među partnerima u prvoj fazi projekta bili su Arhiv Republike Slovenije i Mađarski nacionalni arhiv. Ona je trajala od 2014. do 2017. godine s ciljem razvoja metoda rukovanja digitalnim gradivom koje bi se upotrebljavale diljem Europe⁶⁰ i bile primjenjive u radu različitih vrsta i oblika organizacija.⁶¹ Provedba je bila podijeljena na osam radnih paketa (engl. *work package*, WP) (Paulič 2015: 237-8). Tri paketa radila su na izradi specifikacija formata triju vrsta informacijskih paketa unutar standarda OAIS vezanih uz osnovne aktivnosti arhiva: preuzimanje, dugoročno očuvanje i omogućavanje pristupa arhivskom gradivu. Treći WP razvijao je format dostavljenog informacijskog paketa (engl. *Submission Information Package*, SIP) odnosno metodu prihvata gradiva i relevantnih metapodataka u arhivski sustav; četvrti WP razvijao je specifikacije arhivskog informacijskog paketa (engl. *Archival Information Package*, AIP) koji obuhvaća pretvorbu SIP-a u AIP u obliku određenom za trajno čuvanje unutar arhivskog sustava; peti WP razvio je format diseminacijskog informacijskog paketa (engl. *Dissemination Information Package*, DIP) koji je namijenjen korisnicima. Ovi radni paketi činili su temelj sljedećeg radnog paketa koji se bavio razvojem usluge e-arhiviranja u obliku koji bi bio primjenjiv u svim predviđenim relevantnim institucijama. Projekt E-ARK razvio je tehnološke temelje za daljnje faze. Sljedeća je faza pokrenuta 2018. godine u obliku projekta E-ARK4ALL koji je provodio konzorcij od pet partnerskih ustanova, od kojih je jedna ARS. Na temelju alata koji su izrađeni u sklopu prve faze projekta, E-ARK4ALL je nastavio s razvojem gradivnog bloka za e-arhiviranje.⁶² Cilj projekta bio je definirati ključne specifikacije za interoperabilnost arhivskih radnji i razviti tehnologije kojima bi se olakšali procesi upravljanja podacima i gradivom. Projekt E-ARK3 započeo je 2019. godine te se proširuje na 20 partnera i svojim radom nastavlja razvoj gradivnog bloka za e-arhiviranje.⁶³ Konkretno, ova faza radi na održavanju i daljnjem razvoju definiranih

⁶⁰ E-Ark Project. (n.d.). Dostupno na: <https://www.eark-project.com/> [21.8.2022.]

⁶¹ E-Ark Project. (n.d.). *About E-ARK*. Dostupno na: <https://www.eark-project.com/about.html> [21.8.2022.]

⁶² Portal Republike Slovenije. (n.d.). *Projekt e-ARK4ALL*. Dostupno na: <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/projekt-e-ark4all/> [21.8.2022.]

⁶³ Portal Republike Slovenije. (n.d.). *Projekt e-ARK3*. Dostupno na: <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/projekt-e-ark3/> [21.8.2022.]

specifikacija i formata, osiguravajući pritom njihovu aktualnost i primjenjivost u daljnjim aktivnostima koje obuhvaća upravljanje dokumentarnim i arhivskim gradivom. Na projektu E-ARK i njegovim daljnjima fazama osim arhiva sudjelovale su i organizacije *DLM Forum* te *Digital Preservation Coalition* čija se djelatnost temelji na pronalaženju novih, boljih i održivih rješenja za upravljanje podacima i informacijama. Digitalna strategija Europske unije podržala je razvoj jedinstvenog skupa rješenja, takozvanih gradivnih blokova CEF (*Connecting Europe Facility*), od kojih je jedan i spomenuti gradivni blok za e-arhiviranje. Ovi blokovi zajedno predstavljaju alat za lakše i sigurnije povezivanje podataka, organizacija i građana.⁶⁴

6.4. Zaključak poglavlja

Uvidom u prošle i aktualne projekte, aktivnosti i usluge izabranih arhivskih službi postaju vidljive zajedničke težnje koje se ostvaruju na različite načine. Tablica 7 prikazuje sažetak sudjelovanja i doprinosa svake od izabranih institucija na opisanim projektima, na temelju podataka dostupnih na mrežnim stranicama samih projekata te izabranih arhiva.

Tablica 7. Sudjelovanje arhiva na europskim projektima.

Sudjelovanje na međunarodnim europskim projektima			
Projekt	Arhiv		
	MNA	ARS	HDA
APE	42 vodiča, 1.321 obavijesno pomagalo, 42 imena	1.052 obavijesna pomagala	60 obavijesnih pomagala
MOM-CA		2 fonda	4 fonda
co:op	partner; sudjelovanje u programu „Topoteka“		partner; voditelj četvrtog radnog paketa; sudjelovanje u programima "Avanture u arhivima" i "Topoteka"; organizator završnog Festivala
European Digital Treasures	partner; organizator prve izložbe; organizacija programa		

⁶⁴ Europska komisija. (29.1.2020.) *CEF Building Blocks: a success story*. Dostupno na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/cef-building-blocks-success-story> [10.9.2022.]

EHRI	83 jedinice opisa na portalu		
WEMov			dio prve radne skupine - pronalazak relevantnih izvora
E-ARK	partner u prvoj fazi	partner u prvoj fazi; partner u drugoj fazi; partner u trećoj fazi	

Arhivske službe Hrvatske, Mađarske i Slovenije tijekom godina sudjelovale su na projektima čiji se krajnji ciljevi svode na kvalitetnije upravljanje arhivskim i drugim gradivom te osiguravanje pristupa kulturnoj baštini uz pomoć suvremenih informacijsko-komunikacijskih tehnologija, a ipak su vidljive i razlike u prioritnim ciljevima. Ovo se naročito odnosi na projekte koje Arhiv Republike Slovenije posebno ističe na svojim stranicama – e-ARH.si i različite faze projekta e-ARK. Ovi projekti bave se pronalaskom boljih tehnoloških rješenja za razvoj i održavanje digitalnih usluga arhiva, drugih baštinskih institucija, te suvremenih organizacija općenito. Mađarski nacionalni arhiv također je sudjelovao na projektu e-ARK, no s druge strane također je usmjerio svoj rad prema aktivnom sudjelovanju u lokalnim i međunarodnim projektima razvoja tematskih portala poput projekata *Monasterium* i *co:op*, kao i prema preuzimanju važnih uloga na drugim projektima poput EHRI i *European Digital Treasures*. Hrvatska arhivska služba nije sudjelovala na projektu E-ARK, no uključila se u projekte razvoja suradničkih platformi, a danas je dio projekta *Women on the Move*. Ovi projekti u ostvarenju svojih ciljeva, osim što nastoje osigurati pristup relevantnoj kulturnoj baštini te uspješno obavljati svoje osnovne zadaće, žele potaknuti njezino korištenje u obrazovne svrhe za bolje razumijevanje aktualnih društvenih tema i problema. Hrvatski arhivi su na primjer surađivali s osnovnim i srednjim školama u sklopu projekta *co:op*, iz čega su nastali dokumentarci i brojne topoteke, a mlađa je publika aktivno sudjelujući u njihovom stvaranju dobila bolji uvid u arhivsku djelatnost. Ovakav oblik suradnje posebno ističe Europeana poticanjem upotrebe platformi digitalizirane kulturne baštine u obrazovanju, za što su osnovane manje platforme i programi u sklopu Europeane, poput *Historiana*.⁶⁵ U vrijeme kada je svijet zahvatila globalna pandemija ovakvi su pothvati osobito dobili na važnosti jer je fizički pristup baštinskim i obrazovnim ustanovama bio ograničen ili u potpunosti onemogućen, zbog čega te ustanove nisu mogle obavljati neke od svojih temeljnih zadaća poput omogućavanja pristupa informacijama i znanju. To potvrđuje da postoji velika potreba

⁶⁵ Europeana. (25.2.2021.). *Historiana*. Dostupno na: <https://pro.europeana.eu/page/historiana> [28.8.2022.]

za razvojem baštinskih i edukativnih platformi koje bi se mogle implementirati u svakodnevni život i rad svih vrsta korisnika bez obzira na to gdje se nalazili i kada: djelatnika baštinskih institucija, istraživača, povjesničara, učitelja, studenata, učenika, i bilo koga zainteresiranog. Međutim, kao i u oblikovanju mrežnih stranicama, tijekom oblikovanja sustava za pohranu i prikaz digitalizirane kulturne baštine važno je u obzir uzeti sve potencijalne korisnike i njihove vještine i potrebe. Dakle, potrebno je razviti višejezične, prilagodljive sustave koje mogu koristiti korisnici različitih dobnih skupina, što uključuje i korisnike s različitim tjelesnim oštećenjima koja utječu na načine na koje mogu koristiti gradivo. Potrebno je ulagati i u redovite edukacije za djelatnike kako bi oni mogli koristiti sustave i pomoći korisnicima s korištenjem. Slovenski arhivi, posebno Arhiv Republike Slovenije, godinama rade na razvoju i poboljšanju svojih digitalnih usluga, a tehnološka rješenja koja pronalaze u okviru E-ARK projekata značajna su za čitavu međunarodnu arhivsku zajednicu a i šire – alati se koriste u obavljanju svakodnevne djelatnosti javnih i privatnih organizacija te državnih tijela. Njima se postavljaju temelji suvremenog razvoja baštinskih institucija i društva općenito, koji omogućavaju daljnju suradnju i dijeljenje pronađenih rješenja.

7. Zaključak

Ovim uvidom u neke od osnovnih aspekata suvremenih arhivskih službi izabranih država te pregledom aktualnih projekata i aktivnosti na kojima intenzivno rade i surađuju s drugim institucijama i disciplinama unatrag posljednja dva desetljeća vidljiv je napredak arhivistike na globalnoj i lokalnoj razini. Europska unija radom svojih tijela i organizacija aktivno potiče kolaborativne projekte zemalja članica i drugih država, što dovodi do dijaloga između različitih kultura i država s nejednako razvijenim arhivskim službama. Kao što djelatnici različitih sektora unutar iste ustanove mogu učiti jedni od drugih, tako međusobno uče i djelatnici različitih ili srodnih informacijskih institucija, ili stručnjaci iz različitih zemalja, sudjelujući i surađujući na projektima kojima razvijaju svoje djelatnosti. Suradnja institucija ne razvija samo kulturnu baštinu pojedinih država, već ima koristi i za druga područja društvenog djelovanja, poput obrazovanja i politike.

Svrha ovog rada bila je napraviti pregled rješenja u okviru lokalnih i međunarodnih projekata kojima se arhivske službe suočavaju s izazovima koje postavlja današnje digitalno doba. Istovremeno je napravljen pregled načina koje koriste u komunikaciji s korisnicima putem svojih mrežnih stranica i profila na društvenim mrežama, budući da se njihovim alatima može potaknuti sudjelovanje zainteresiranih korisnika. Kako institucije šire opseg svog djelovanja, valja i proširiti funkcionalnosti digitalnih usluga koje nude kako bi one bile dostupne što većem broju korisnika, što podrazumijeva prevođenje sadržaja na engleski i druge jezike te prilagođavanje stranica osobama s tjelesnim oštećenjima i drugim teškoćama. Zbog postojanja nekoliko popularnih i različitih društvenih mreža, javlja se i potreba za ispitivanjem profila korisnika svake od njih, osobito korisnika koji posjećuju profile arhiva, jer bi se na taj način olakšao postupak sastavljanja adekvatne digitalne strategije. Opseg ovog rada u budućnosti mogao bi se proširiti provedbom takvih istraživanja, kao i detaljnom analizom sadržaja i dizajna mrežnih stranica arhiva i drugih srodnih institucija. Osim toga, zbog velike uloge nacionalnog i europskog zakonodavstva u definiranju opsega arhivske službe, opažanja navedena u radu mogu se proširiti provedbom opširne analize pravne podloge arhivske djelatnosti, posebno u suvremeno doba. Pretpostavka je i da će se kontinuiranim naporima i poticajima Europske unije i država članica sve više upotrebljavati platforme kulturne baštine u različitim društvenim kontekstima, što otvara mogućnosti za provedbu longitudinalnih istraživanja praćenja i usporedbe učestalosti korištenja tih platformi.

Institucije i organizacije surađuju sa stručnjacima i korisnicima svojih usluga, a sve se više potiče suradnja s drugim skupinama građana – učenicima, studentima i učiteljima,

umjetnicima i drugima, te se razvijaju posebne platforme za kreativno ili edukativno korištenje dostupne kulturne baštine, čime se značajno doprinosi popularizaciji djelatnosti baštinskih institucija, uključujući arhive. Arhivske službe Hrvatske, Mađarske i Slovenije ciljano rade na digitalizaciji gradiva kako bi ono bilo dostupno što većem broju korisnika, a istovremeno na lokalnoj razini provode aktivnosti popularizacije svoje djelatnosti. Suradnja u digitalnom dobu ne odnosi se samo na okupljanje digitalizirane baštine na jednoj ili više platformi, već podrazumijeva sustavan interdisciplinarni rad na razvoju tehnologija koje predstavljaju temelj takvih sustava. U tom smislu ovakvi pothvati zahtijevaju i kontinuirano ulaganje resursa – ljudi, znanja, novca, tehničke opreme – koji neće uvijek biti dostupni svima. Interdisciplinarna i internacionalna suradnja potrebne su kako bi se identificirale i definirale zajedničke potrebe arhivskih službi i drugih srodnih područja – onih manje i onih bolje razvijenih – i postigla zajednička rješenja u povezivanju i predstavljanju europske i svjetske kulturne baštine.

8. Literatura

AdatbázisokOnline. (n.d.). *Impresszum*. Dostupno na:

<https://adatbazisokonline.hu/impresszum> [27.8.2022.]

Arcanum. (n.d.). *Arcanum Maps*. Dostupno na: <https://www.arcanum.com/en/maps/#tech-description> [7.8.2022.]

Arcanum. (n.d.). *Historical maps*. <https://www.arcanum.com/en/technology/historical-maps/> [7.8.2022.]

Arcanum Maps. (n.d.). *Synchronized view*. Dostupno na:

<https://maps.arcanum.com/en/synchron/europe-19century-secondsurvey> [28.8.2022.]

Archives Portal Europe. (n.d.). *About us*. Dostupno

na: <https://www.archivesportaleurope.net/hr/about-us> [20.8.2022.]

Archives Portal Europe. (n.d.). *Directory*. Dostupno na:

<https://deprecated.archivesportaleurope.net/Directory> [13.9.2022.]

ArchívNet. (n.d.). Dostupno na: <https://www.archivnet.hu/> [30.8.2022.]

Arhiv Republike Slovenije. (n.d.). *Javna arhivska mreža*. Portal Republike Slovenije.

Dostupno na: <https://www.gov.si/teme/javna-arhivska-mreza/> [17.7.2022.]

Arhivsko društvo Slovenije. (n.d.). *Pravila arhivskega društva Slovenije*. Dostupno na:

<http://www.arhivsko-drustvo.si/pravila-arhivskega-drustva-slovenije/> [29.8.2022.]

Arhiv Republike Slovenije. (n.d.). *Zgodovina Arhiva Republike Slovenije*. Dostupno na:

<https://www.gov.si/drzavni-organi/organi-v-sestavi/arhiv/o-arhivu/zgodovina-arhiva-republike-slovenije/> [17.7.2022.]

Arhiv Republike Slovenije. (n.d.). *Archivalia of the Month*. Portal Republike Slovenije.

Dostupno na: <https://www.gov.si/en/registries/projects/archivalia-of-the-month/> [17.7.2022.]

Arhiv Republike Slovenije. (10.5.2022.). *Sledi mojstra Plečnika v Arhivu Republike*

Slovenije. Portal Republike Slovenije. Dostupno na: <https://www.gov.si/novice/2022-05-10-sledi-mojstra-plecnika-v-arhivu-republike-slovenije/> [23.8.2022.]

Arhiv Republike Slovenije. (8.6.2020.) *Mednarodni dan arhivov 2020.: 70. obletnica Schumanove deklaracije*. Portal Republike Slovenije. Dostupno na:

<https://www.gov.si/novice/2020-06-08-mednarodni-dan-arhivov-2020-70-obletnica-schumanove-deklaracije/> [23.8.2022.]

Co:op Project. (n.d.). *Adventures in Archives*. Dostupno na: <https://www.coop-project.eu/activities/adventures-in-archives/>

[21.8.2022.]

- Co:op Project. (n.d.). *Topotheque*. Dostupno na: <https://www.coop-project.eu/activities/the-archives-and-you/topotheque/> [21.8.2022.]
- Csaba, R. T. (29.12.2021.). *A levéltár mint gyászház*. Dostupno na: https://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/a_leveltar_mint_gyaszhoz [19.8.2022.]
- Ćepulić, T., Ćosić S., Ivanović, J., Kolanović, J., Lemić, V., Lučić, M., Pavliček, V. (ur.). (2006). *Pregled arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske, svezak 1*. Zagreb: Hrvatski državni arhiv.
- Ćosić, S. (2006). *Predgovor*. U Ćepulić, T., Ćosić S., Ivanović, J., Kolanović, J., Lemić, V., Lučić, M., Pavliček, V. (ur.). *Pregled arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske, svezak 1*. Zagreb: Hrvatski državni arhiv (str. XIII-XV)
- Ćosić, S. (2006). *Arhivska služba u Republici Hrvatskoj*. U Ćepulić, T., Ćosić S., Ivanović, J., Kolanović, J., Lemić, V., Lučić, M., Pavliček, V. (ur.). *Pregled arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske, svezak 1*. Zagreb: Hrvatski državni arhiv (str. XVII-XXVI)
- Digital Archives Portal. Dostupno na: <https://www.eleveltar.hu/> [18.9.2022.]
- Digital Archives Portal. (n.d.) Result details: Országos Levéltár. Dostupno na: <https://www.eleveltar.hu/digitalis-tartalom?source=mnlscope&ref=mnlscope::49> [18.9.2022.]
- E-Ark Project. (n.d.). Dostupno na: <https://www.eark-project.com/> [21.8.2022.]
- Europska komisija (n.d.). *European Archives Group*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/service-standards-and-principles/transparency/freedom-information/access-documents/information-and-document-management/archival-policy/european-archives-group_en [20.8.2022.]
- European Network on Archival Cooperation (ENArC). (n.d.). *Partners*. Dostupno na: <https://enarc.icar-us.eu/partners/> [20.8.2022.].
- Europeana. (n.d.). *About us*. Dostupno na: <https://www.europeana.eu/en/about-us> [20.8.2022.]
- Europeana. (n.d.). *Forum Hungaricum Non-profit Ltd*. Dostupno na: <https://pro.europeana.eu/organisation/forum-hungaricum-non-profit-ltd> [7.8.2022.]
- Europeana. (25.2.2021.). *Historiana*. Dostupno na: <https://pro.europeana.eu/page/historiana> [28.8.2022.]
- European Digital Treasures. (n.d.) Dostupno na: <https://www.digitaltreasures.eu/> [19.8.2022.]
- European Digital Treasures. (n.d.). *Project partners*. Dostupno na: <https://www.digitaltreasures.eu/about/project-partners/> [19.8.2022.]

- European Holocaust Research Infrastructure. (n.d.). *About EHRI*. Dostupno na: <https://www.ehri-project.eu/about-ehri> [28.8.2022.]
- Europska komisija. (29.1.2020.) *CEF Building Blocks: a success story*. Dostupno na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/cef-building-blocks-success-story> [10.9.2022.]
- Europska komisija. (n.d.). *The Europeana Platform*. Dostupno na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/europeana> [20.8.2022.]
- Europska komisija, Glavno tajništvo. (2006.). Report on Archives in the enlarged European Union: increased archival cooperation in Europe: action plan. Ured za publikacije Europske unije. Preuzeto s <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/bd0ba27c-b278-4f49-8964-21f9bbabd919> [7.7.2022.]
- European Cooperation in Science and Technology (COST). (19.4.2022.). *Connecting the innovation chain by reinforcing synergies: COST and EIT sign MoU*. Dostupno na: <https://www.cost.eu/mou-eit/> [28.8.2022.]
- Hajtnik, T. (2018.). Slovenski digitalni arhiv: e-ARH.si projekt. *@rhivi*, (3), 10-13. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/220309> [23.8.2022.]
- Hrvatsko arhivističko društvo. (n.d.). *Kratka povijest društva*. Dostupno na: <https://www.had-info.hr/kratka-povijest> [21.9.2022.]
- Hrvatski državni arhiv. (n.d.) *Arhivski propisi*. Dostupno na: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Arhivska-služba/Arhivski-propisi> [7.7.2022.]
- Hrvatski državni arhiv. (n.d.). *Istražite gradivo*. Dostupno na: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Istrazite-gradivo> [20.9.2022.]
- Hrvatski državni arhiv. (n.d.). *Monasterium.net*. Dostupno na: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Projekti-i-aktivnosti/Monasteriumnet> [20.8.2022.]
- Hrvatski državni arhiv. (n.d.). *Prvi svjetski rat*. Dostupno na: <http://www.arhiv.hr/Projekti-i-aktivnosti/Prvi-svjetski-rat> [21.8.2022.]
- Hrvatski državni arhiv. (n.d.). *Rad u čitaonicama*. Dostupno na: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Istrazite-gradivo/Citaonica-HDA> [19.9.2022.]
- Hrvatski državni arhiv. (n.d.). *Stalni postav*. Dostupno na: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Izlozbe-i-dogadjanja/Stalni-postav> [5.8.2022.]
- Hrvatski državni arhiv. (n.d.). *Topoteka*. Dostupno na: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Projekti-i-aktivnosti/Topoteka> [21.8.2022.]

- Hrvatski državni arhiv. (n.d.). Women on the Move (WEMov). Dostupno na:
<http://www.arhiv.hr/hr-hr/Projekti-i-aktivnosti/Women-on-the-Move-WEMov>
[21.8.2022.]
- Hrvatski državni arhiv. (17.10.2018.) *Dani Hrvatskog državnog arhiva 9.-12.10.2018.*
[Facebook objava] Dostupno na:
<https://www.facebook.com/CSArchive/posts/pfbid0P8mZuS3HiBAeHuSczivzCwCK5v4MoJYC3Ls3RHagyKFJRwXhCokUvxRMN6DxEyY7l> [27.8.2022.]
- Hrvatski državni arhiv. (n.d.). [Facebook stranica]. Dostupno na:
<https://www.facebook.com/CSArchive> [27.8.2022.]
- Hrvatski državni arhiv. (n.d.). *Rad u čitaonici.* Dostupno na: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Istrazite-gradivo/Citaonica-HDA> [19.9.2022.]
- Hrvatski državni arhiv. (2022.). Revidirani godišnji plan i program rada ustanove za 2022. godinu. Dostupno na: <http://www.arhiv.hr/O-nama/Dokumenti/Planovi> [11.8.2022.]
- Hungarian Archives Portal. (n.d.). *Levéltárak.* Dostupno na:
<http://www.archivportal.hu/hu/leveltarak/#collapseOne> [6.8.2022.]
- Hungarian National Digital Archive. (n.d.). *About us.* Dostupno na:
https://en.mandadb.hu/cikk/650493/About_us [7.8.2022.]
- Hungarian National Digital Archive. (n.d.). *Search tips.* Dostupno na:
https://en.mandadb.hu/cikk/650509/Search_tips. [7.8.2022.]
- Hungaricana. (n.d.). *About.* Dostupno na: <https://www.hungaricana.hu/en/about/> [7.8.2022.]
- International Centre for Archival Research: ICARUS. (n.d.). *About us.* Dostupno na:
<https://www.icar-us.eu/en/about-us/> [20.8.2022.]
- International Centre for Archival Research: ICARUS. (n.d.). *Projects.* Dostupno na:
<https://www.icar-us.eu/en/cooperation/projects/> [20.8.2022.]
- Ivanović, J. (2008.). Projekt Administrative and management reform of Croatian Archive Service MATRA 06/HR/9/2. *Arhivski vjesnik*, 51 (1), 464-466. Preuzeto s
<https://hrcak.srce.hr/29605> [28.8.2022.]
- Kecskeméti, C., Székely, I. (2005.). *Access to archives: A handbook of guidelines for implementation of Recommendation No R (2000) 13 on a European policy on access to archives.* Council of Europe Publishing
- Lemić, V. (2016.). *Arhivi i arhivistika za suvremenog korisnika.* Zagreb: Naklada Ljevak.
- Lemić, V. (2019.). *Arhivi i digitalno doba.* Zagreb: Naklada Ljevak.
- Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. (n.d.). *Acts and regulations.* Dostupno na:
https://mnl.gov.hu/angol/mnl/ol/acts_and_regulations [6.8.2022.]

- Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. (n.d.). *Intézménytörténet*. Dostupno na: <https://mnl.gov.hu/mnl/ol/intezmenytortenet> [6.8.2022.]
- Magyar Nemzeti Levéltár Heves Megyei Levéltára. (n.d.). *Intézményünkről*. Dostupno na: <https://mnl.gov.hu/mnl/hml/intezmenyunkrol> [6.8.2022.]
- Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. (n.d.). *Rólunk*. Dostupno na: <https://mnl.gov.hu/mnl/ol/rolunk> [6.8.2022.]
- Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. (n.d.). [Facebook stranica]. Dostupno na <https://www.facebook.com/MNLOLeveltara> [26.8.2022.]
- Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. (n.d.). *Levéltár-pedagógia*. Dostupno na: https://mnl.gov.hu/mnl/ol/leveltar_pedagogia [30.8.2022.]
- Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. (n.d.). *Európa Digitális Kincsei – Kiállítás a Várkert Bazárban*. Dostupno na https://mnl.gov.hu/mnl/ol/europa_digitalis_kincsei_kiallitas_a_varkert_bazarban [19.8.2022.]
- Markus, G., Brinkerink, M., Jansen, B. (2019.). Be engaged: Facilitating creative re-use at the Netherlands Institute for Sound and Vision. U H. Lewi, W. Smith, D. vom Lehn, S. Cooke (ur.), *The Routledge International Handbook of New Digital Practices in Galleries, Libraries, Archives, Museums and Heritage Sites* (str. 219-226)
- Ministarstvo kulture i medija. (n.d.). *Obilježavanje stogodišnjice Prvoga svjetskoga rata*. Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/istaknute-teme/arhiva-16528/obiljezavanje-stogodisnjice-prvoga-svjetskoga-rata/14247> [21.8.2022.]
- Ministarstvo kulture i medija. (2018.). Izvješće o analizi trenutnog stanja. Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/izdvojena-lijevo/kulturne-djelatnosti-186/digitalizacija-kulturne-bastine-9828/projekt-e-kultura-digitalizacija-kulturne-bastine/15548> [7.6.2022.]
- Ministarstvo kulture i medija. (2019.). Plan digitalizacije kulturne baštine 2025. Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/naslovna-blokovi/izdvojeno/izdvojena-lijevo/kulturne-djelatnosti-186/digitalizacija-kulturne-bastine-9828/9828> [7.6.2022.]
- Ministarstvo kulture i medija. (2018.). Prijedlog budućeg stanja. Dostupno na <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/izdvojena-lijevo/kulturne-djelatnosti-186/digitalizacija-kulturne-bastine-9828/projekt-e-kultura-digitalizacija-kulturne-bastine/15548> [7.6.2022.]
- Ministarstvo kulture i medija: Radna skupina za izradu uputa i smjernica za digitalizaciju kulturne baštine. (2020.). Smjernice za digitalizaciju kulturne baštine. Dostupno na:

<https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/izdvojena-lijevo/kulturne-djelatnosti-186/digitalizacija-kulturne-bastine-9828/smjernice-za-digitalizaciju-kulturne-bastine/15034> [7.6.2022.]

Ministarstvo kulture Republike Slovenije. (n.d.). *Evidenca evidentiranj v tujini*. Dostupno na:

<https://rega.ars.gov.si/rega/r/evev/index.htm> [18.9.2022.]

Ministarstvo kulture Republike Slovenije. (n.d.). *Registar ustvarjancev arhivskega gradiva – RegUst*. Dostupno na:

<https://rega.ars.gov.si/rega/r/regust/index.htm> [18.9.2022.]

Ministarstvo kulture Republike Slovenije, Arhiv Republike Slovenije. (2016.). Strategija in izvedbeni načrt razvoja slovenskega elektronskega arhiva 2016-2020. Dostupno na:

https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/Arhiv-RS/Projekt-e-ARH-si/PR-material/Strategija_e-ARH_si_2016-2020_1.0.pdf [19.8.2022.]

Monasterium. (n.d.). Fonds. Dostupno na: <https://www.monasterium.net/mom/fonds> [19.9.2022.]

National Film Institute of Hungary. (12.12.2017.). *History of the Film Archive*. Dostupno na:

<https://filmarchiv.hu/en/about-us/history> [13.9.2022.]

Pajnić, M. i Dobrica, L. (2017.). Hrvatski državni arhiv u co:op projektu. *@rhivi*, (2), 18-19.

Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/212973> [21.8.2022.]

Paulič, A. (2015.). European Archival Records and Knowledge Preservation (E-ARK)

Project. Goals and Achievements: an Overview. *ATLANTI*, 25 (1), 237-244. Preuzeto

s <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-J0E67XEA?&language=eng>

[28.8.2022.]

Pavelić, K. (2020). *Disruptivne tehnologije u arhivima: perspektive razvoja*

arhivistike (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:158975>

[19.9.2022.]

Pitol, S. C. (2019.). Evaluating how well an archival website allows a researcher to prepare for an on-site visit. *The American Archivist*, 82 (1), 137-154.

Republika Slovenija. (n.d.). *Projekt e-ARH.si*. Dostupno na:

<https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/projekt-e-arh-si/> [20.7.2022.]

Republika Slovenija. (n.d.). *Projekt e-ARK3*. Dostupno na:

<https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/projekt-e-ark3/> [21.8.2022.]

Republika Slovenija. (n.d.). *Projekt e-ARK4ALL*. Dostupno na:

<https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/projekt-e-ark4all/> [21.8.2022.]

Republika Slovenija. (n.d.). *Virtualna arhivska čitalnica*. Dostupno na:

<https://vac.sjas.gov.si/vac> [23.8.2022.]

Uredba o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva, Uradni list Republike Slovenije 42/17. (2017.). Dostupno na:

<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED6619> [7.7.2022.]

Wolters Kluwer. (n.d.). *1995. évi LXVI. törvény a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről*. Dostupno na:

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500066.tv> [6.8.2022.]

Wolters Kluwer. (n.d.). *7/2002. (II. 27.) NKÖM rendelet a Levéltári Kollégiumról és a levéltári szakfelügyeletről*. Dostupno na:

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0200007.nkm> [6.8.2022.]

Wolters Kluwer. (n.d.). *27/2015. (V. 27.) EMMI rendelet a közlevéltárak és a nyilvános magánlevéltárak tevékenységével összefüggő szakmai követelményekről*. Dostupno na:

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500027.emm> [6.8.2022.]

Zaklada Europeana. (2017.) Hrvatski nacionalni agregator: izvješće o evaluaciji. Dostupno na

<https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/izdvojena-ljjevo/kulturne-djelatnosti-186/digitalizacija-kulturne-bastine-9828/projekt-e-kultura-digitalizacija-kulturne-bastine/15548> [11.8.2022.]

Zakon o arhivskom gradivu i arhivima, Narodne novine 61/2018. (2018.). Dostupno na:

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_07_61_1265.html [7.7.2022.]

Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih, Uradni list Republike Slovenije 30/06, 51/14. (2014.). Dostupno na:

<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4284> [7.7.2022.]

9. Popis tablica

Tablica 1. Pregled aspekata javnih arhivskih službi Mađarske, Slovenije i Hrvatske.....	9
Tablica 2. Pregled djelatnosti nacionalnih arhiva Mađarske, Slovenije i Hrvatske.....	15
Tablica 3. Pregled mrežnih stranica izabranih arhiva uz pomoć Pitolovih (2019.) kriterija. ..	42
Tablica 4. Drugi aspekti vrednovanja mrežne stranice arhiva.....	43
Tablica 5. Pregled digitalnih usluga arhiva.....	44
Tablica 6. Dostupnost podataka o instituciji na Europskom arhivskom portalu.	46
Tablica 7. Sudjelovanje arhiva na europskim projektima.....	52

10. Popis slika

Slika 1. Mrežna stranica Mađarskog nacionalnog arhiva.	20
Slika 2. Početna stranica mađarskog arhivskog portala.	23
Slika 3. Funkcije mađarskog sustava Digital Archives Portal za registrirane korisnike.	24
Slika 4. Početna stranica baze podataka Mađarskog nacionalnog arhiva.	25
Slika 5. Početna stranica portala Hungaricana.	26
Slika 6. Primjer sinkroniziranog prikaza karata na portalu <i>Arcanum Maps</i>	27
Slika 7. Digitalni objekt u bazi podataka Mađarskog nacionalnog digitalnog arhiva.	28
Slika 8. Početna stranica Arhiva Republike Slovenije.	29
Slika 9. Početna stranica slovenske Virtualne arhivske čitaonice.	31
Slika 10. Podaci o Ministarstvu zdravstva Republike Slovenije u bazi RegUst.	32
Slika 11. Podaci o gradivu upisanom u Evidenciju gradiva u inozemstvu Arhiva Republike Slovenije.	33
Slika 12. Početna stranica Hrvatskog državnog arhiva.	35
Slika 13. Virtualna korisnička služba Hrvatskog državnog arhiva.	36

Sažetak

Brz napredak informacijsko-komunikacijskih tehnologija doveo je do razvoja novih načina komunikacije, poimanja informacija, te do pojave novih digitalnih usluga baštinskih institucija. U Europskoj uniji posljednja dva desetljeća potiču se projekti digitalizacije i suradnje te razvoj i implementacija platformi kojima bi se olakšao mrežni pristup digitaliziranoj kulturnoj baštini u razne svrhe te istovremeno promovirala djelatnost baštinskih institucija. Na području arhiva posebno se potiče digitalizacija kao nov oblik očuvanja gradiva. Svrha je ovog rada ponuditi pregled rada arhivskih službi i nacionalnih arhiva triju blisko povezanih europskih država – Hrvatske, Mađarske i Slovenije – i istražiti te usporediti koje mogućnosti suvremenih informacijsko-komunikacijskih tehnologija koriste i na koji način za očuvanje i osiguravanje pristupa arhivskom gradivu u njihovoj nadležnosti, u kojim projektima sudjeluju, te na koje načine svoju djelatnost predstavljaju javnosti.

Ključne riječi: digitalne usluge; digitalizacija; kulturna baština; arhivska služba; suradnja; projekti

Summary

Archive services of Croatia, Hungary and Slovenia – challenges and expectations of the digital age

The rapid progress of information-communication technologies has led to the development of new ways to communicate and comprehend information, as well as to the emergence of new digital services for heritage institutions. Digitization and cooperation projects have been encouraged in the European Union in the last two decades, as well as the development and implementation of platforms to facilitate online access to digitized cultural heritage for many purposes, and at the same time to help promote the work of heritage institutions. Especially where archives are concerned, digitization is being encouraged as a new method of preserving archive material. The purpose of this thesis is to provide an overview of archive services and national archives of three closely connected European countries – Croatia, Hungary, and Slovenia – and to examine and compare which tools of the contemporary information-communication technologies they use for preserving and providing access to archival material within their jurisdiction, which projects they take part in, and how they choose to present their work to the public.

Key words: digital services; digitization; cultural heritage; archive service; cooperation; projects